

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Sanna-Kaisa Ahola

Uuden isyyslain toimivuus viranomaisten näkökulmasta

Liiketalous
2017

TIIVISTELMÄ

Tekijä	Sanna-Kaisa Ahola
Opinnäytetyön nimi	Uuden isyyslain toimivuus viranomaisten näkökulmasta
Vuosi	2017
Kieli	suomi
Sivumäärä	47 + 2
Ohjaaja	Marika Teirfolk-Naarmala

Tämän opinnäytetyö käsittelee uuden isyyslain keskeisimpiä muutoksia ja niiden vaikutuksia Pohjanmaalla toimivien viranomaisten toimintaan. Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää, kuinka vuonna 2016 voimaan astunut isyyslaki on otettu vastaan ja ovatko lain mukana tuomat muutokset olleet toimivia. Opinnäytetyössä oli selvitettävänä isyyslain suurin muutos koskien isyyden tunnustamista ennen lapsen syntymää.

Teoreettinen viitekehys tässä opinnäytetyössä koostuu oikeuskirjallisuudesta, pääasiassa perheoikeuteen liittyvästä lainsäädännöstä ja lainvalmisteluista koostuvista materiaaleista. Lisäksi olen perehtynyt tutkimusaiheeseen erilaisten tilastojen ja viranomaisten verkkosivujen materiaalien perusteella. Opinnäytetyön teoriaosuudessa käsitelen isyyden ja lapsen aseman taustaa, tarkastelen lain suurimpia muutoksia ja niihin vaikuttaneita tekijöitä. Teoriaosuudessa kerrotaan lisäksi tarkemmin uudesta isyyslaista ja isyyden selvittämisen eri vaiheista.

Opinnäytetyön empiirisen osuuden toteutin haastatteluilla. Haastattelin Pohjanmaalla isyysenselvittämisen prosessin eri vaiheissa toimivia viranomaisia, kolmea lastenvalvojaa, Pohjanmaan käräjäoikeuden kahta käräjätuomaria ja Länsi-Suomen maistraatin toimistosihiteeriä. Lastenvalvojien ja Länsi-Suomen maistraatin haastattelut suoritettiin teemahaastatteluilla viranomaisten työpaikalla. Pohjanmaan käräjäoikeuden tiedonkeruu toteutettiin sähköpostin välityksellä käräjätuomareiden työkiireiden vuoksi.

Haastatteluilla saatiin tutkittavasta aiheesta hyvin tietoa Pohjanmaalla toimivien viranomaisten näkökulmasta. Uusi isyyslaki (L 11/2015) oli odotettu uudistus Pohjanmaalla. Positiivisina asioina esille tulivat lapsen ja isän oikeuksien paraneminen ja isyyden tunnustamisten helpottuminen tilanteissa, joissa isyys on selvä. Uusi laki osaltaan herätti viranomaisissa yhteneväisesti negatiivisia asioita. Mieltä askarruttivat terveydenhuollon juridinen osaaminen ja taito osata havaita sosiaaliset tarkoitukset isyyden tunnustamisessa.

ABSTRACT

Author	Sanna-Kaisa Ahola
Title	Functionality of the New Paternity Act from View point of the Authorities
Year	2017
Language	Finnish
Pages	47 + 2 Appendices
Name of Supervisor	Marika Teirfolk-Naarmala

This thesis examined the most recent changes in the Paternity Act and their implications for the authorities in Ostrobothnia. The aim of the thesis was to find out how the new Paternity Act has started to work and whether the legislative changes have been effective. The focus of the thesis was the major changes in the Paternity Act concerning recognition of paternity before childbirth.

The theory for this thesis consists of legal literature, mainly of the family law and government proposals. The theoretical study of the thesis examines the background of paternity and child status and the major changes in the law and the factors influencing them. In addition, also reviews details of the new paternity law and the different phases of paternity settlement.

The empirical material was collected by interviewing authorities in Ostrobothnia. The interviewees included at Three Child Protection Officers, Representation of the Ostrobothnia District Court and the West Finland Local Register Officers.

The interviews gave a lot of information. The New Paternity Act (L 11/2015) was an expected reform in Ostrobothnia. The authorities considered improvement of the rights of the child and father as a good change. They also liked the simplified process of the recognition of paternity in situations where paternity is clear. Negative issues also came up. The authorities were concerned about the legal expertise of the health care personnel and the ability to recognize social objectives in recognition of paternity.

Keywords paternity, Paternity Act, changes of Paternity Act, authoritative

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO	7
2	ISYYSLAIN TAUSTAA	9
	2.1 Lapsen aseman ja isyyden kehitys	9
	2.2 Lapsen oikeus isään	11
3	MUUTOS VANHASTA ISYYSLAISTA UUTEEN ISYYSLAKIIN	14
	3.1 Keskeisimmät muutokset	14
	3.2 Muutokseen vaikuttaneet tekijät	15
4	UUSI ISYYSLAKI.....	18
	4.1 Isyyden määräytyminen	18
	4.2 Isyyden selvittäminen	19
	4.3 Isyyden tunnustaminen	22
	4.4 Isyyden vahvistaminen.....	24
	4.5 Isyyden kumoaminen	26
5	TUTKIMUSKYSYMYKSET	28
6	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	29
	6.1 Laadullinen – kvalitatiivinen tutkimus	30
	6.2 Haastattelut	30
	6.3 Haastatteluiden analysointi	32
7	TULOKSET	33
	7.1 Uuden ja vanhan isyyslain keskeisimmät muutokset.....	33
	7.2 Lakimuutoksen aiheuttamat muutokset viranomaisten työtehtäviin.....	37
	7.3 Uuden isyyslain vaikutukset lapsen, äidin ja isän asemaan	38
8	POHDINTA.....	40
	8.1 Keskeiset tulokset	40
	8.2 Luotettavuuden tarkastelua	42
	8.3 Opinnäytetyöprosessin arvioiminen.....	43
	LÄHTEET.....	44
	LIITTEET	

KUVIOLUETTELO

Kuvio 1. Perheet tyypeittäin 1950-2015 (SVT 2015, viitattu 7.9.2017)	17
Kuvio 2. Kvalitatiivisen tutkimuksen eteneminen (Inspirans, 2017).	29

LIITELUETTELO

LIITE 1. Haastattelurunko lastenvalvojille ja Länsi-Suomen maistraatille

LIITE 2. Haastattelulomake Pohjanmaan käräjäoikeuden tuomareille

1 JOHDANTO

Uusi isyyslaki (L 11/2015) tuli voimaan 1.1.2016. Opinnäytetyössäni tutkin lain mukanaan tuomia muutoksia ja lain toimivuutta pohjanmaalla toimivien isyysprosessia mukana olevien viranomaisten näkökulmasta. Kiinnostukseni kyseiseen aiheeseen heräsi työharjoitteluni aikana Länsi Suomen maistraatissa Vaasan yksikössä kesällä 2016. Uuden isyyslain mukana tuomat muutokset rupesivat kesän 2016 aikana näkymään myös maistraatin tehtävissä. Mielenkiintoni tutkittavaa aihetta kohtaan kasvoi, kun vastaan tuli monipuolisia tapauksia ja sain henkilökohtaisesti olla yhteydessä eri viranomaisiin isyysasioiden puitteissa.

Opinnäytetyön tavoitteena on löytää tietoa, onko uusi isyyslaki ja sen mukana tulleet muutokset osoittautuneet toimiviksi ja minkälaisia muutoksia lain myötä on viranomaisten tehtäviin tullut. Tutkimusaihetta voidaan pitää ajankohtaisena, sillä muutokset ovat olleet osa viranomaisten työnkuvaa nyt noin kahden vuoden ajan. Tutkimusjoukkoon kuuluville viranomaisille on kertynyt uudesta isyyslaista omaa kokemusta ja he pystyvät näin kertomaan kokemuksiaan.

Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys muodostui tutustumalla aiheeseen liittyvään teoriaan. Työn teoriaosuus koostuu oikeuskirjallisuudesta, vanhasta ja uudesta isyyslaista, perheoikeuteen liittyvästä kirjallisuudesta ja hallituksen esityksistä. Teoriaosuudessa lukija saa tietoa isyyslain taustasta ja kehityksestä tähän päivään saakka. Lisäksi tarkastellaan keskeisimpiä muutoksia vanhan ja uuden lain välillä. Työ alkaa isyyslain taustojen selvittämisellä, kerrotaan lapsen oikeudesta isään ja isyyslain kehityksestä vuosien saatossa Suomessa. Kolmannessa luvussa käsitellään muutosta vanhasta isyyslaista uuteen isyyslakiin. Keskitytään tarkemmin keskeisiin muutoksiin ja tekijöihin muutoksien taustalla. Neljännessä luvussa käsitellään tarkemmin uutta isyyslakia. Aloitetaan lapsen syntymästä ja isyyden määräytymisestä, jonka jälkeen siirrytään isyyden selvittämiseen ja tunnustamiseen. Kerrotaan, miten isyyden selvittäminen toteutetaan ja kuinka mies voi tunnustaa lapsen isyyden ennen lapsen syntymää tai lapsen syntymän jälkeen. Tunnustamisen jälkeen siirrytään isyyden

vahvistamiseen, käydään läpi maistraatin ja käräjäoikeuden rooleja vahvistamisen eri tilanteissa. Lopuksi kerrotaan millaisissa tilanteissa ja minkälaisin perustein isyys voidaan kumota ja kuka viranomainen kumoamisen suorittaa. Ennen empiriaa kerrotaan tarkemmin opinnäytetyön tutkimuskysymyksistä ja niiden määräytymisestä.

Empiirisessä osuudessa kuvataan tutkimuksen toteuttamista ja kerrotaan tutkimusmenetelmän valinnasta. Lisäksi tutustutaan tarkemmin tutkimusjoukkoon. Työhön haastattelin kolmea lastenvalvojaa Pohjanmaan alueelta, Länsi-Suomen maistraattia ja Pohjanmaan käräjäoikeutta. Empiirisen osuuden jälkeen esitellään haastatteluilla saatua tietoa. Mietitään tutkimuksesta saadun tiedon suhdetta teoriaan. Lopuksi arvioidaan opinnäytetyöprosessin onnistumista ja tutkimuksen luotettavuutta. Työn lopuksi kerron opinnäytetyöprosessin aikana esille tulleista jatkotutkimusaiheista.

2 ISYYSLAIN TAUSTAA

Isyydellä ja äitiydellä on pitkä historia Suomessa, ne ovat yhteiskunnan perusinstituutioita. Isyyttä on pidetty kauan vain oikeudellisena konstruktiona, sellaisena jota voimme tutkia ja tuottaa lainopillista materiaalia. Suomessa äitiyttä on pidetty aina selvänä tosiasiana ja itsestään selvyytensä ilman normien tukea. Niissäkin tapauksissa, joissa lapsi oli saanut alkunsa toisen naisen luovuttamista munasoluista, pidettiin synnyttävää äitiä aina lapsen oikeana äitinä (Helin, 2016, 2; Gottberg, 2013, 140)

2.1 Lapsen aseman ja isyyden kehitys

Ennen kristinuskon tuloa Suomeen ei aviottomalla ja aviollisella lapsella ollut suurta eroa lapsen aseman kannalta. Suomessa yhteiskunnan perusrakenne koostui kotitalouksista. Tämä kuitenkin muuttui tultaessa 1500-luvulle, kun kristinuskon rantautui Suomeen ja tuli osaksi suomalaisuutta. Avioliitto perheissä isästä tuli perheen vallankäyttävä, naisten ja lapsien tuli olla miehelle hyvin kuuliaisia. Lasta, joka syntyi avioliiton ulkopuolella, pidettiin tuona aikana hyvin syntisenä. Nainen, joka synnytti lapsen avioliiton ulkopuolella joutuin holhouksen alaiseksi. Tämä oli seurausta katolilaisuudesta, jonka oppien mukaisesti avioliitto oli sakramentti. Uskollisuus ja sukupuolielämä kuuluivat vain avioliittoon. Luterilaisuudessa katsomus oli hyvin samankaltainen, kuin tuon ajan katolilaisuudessa. (Helin, 2016, 6; Mykkänen & Aalto, 2010, 16-17)

Suomessa jaottelu aviottomien ja aviollisten lapsien välillä ei ole ollut niin karkeaa. Silloisessa laissa oli säädetty pykäliä ja väliryhmiä, kyseisiin väliryhmiin kuuluvat lapset monesti rinnastettiin aviolapsiin. Tuona aikana myös esiaviollinen seksi on ollut monessa pitäjässä hyväksyttävää (Helin, 2016, 7). Oli kuitenkin hyvin tärkeää, että mies kanto vastuunsa lapsen isänä ja avioitui lapsen äidin kanssa. Vielä 1730-luvulla silloisen voimassa olleen lain mukaan aviottomasta lapsesta huolehtiminen kuului lapsen äidille siihen asti, kunnes lapsi täytti kolme vuotta. Tämän jälkeen lapsen isällä oli velvollisuus huolehtia lapsesta. Tällöin lapsi sai aviolapsen aseman (Mykkänen & Aalto, 2010, 17). Vuoden 1734 laissa oltiin hyvin tarkasti luetteloitu sellaiset lapset, jotka saivat aviollisen lapsen

aseman. Tällaisia olivat muun muassa kihlalapset eli kihlakumppanien siittämät lapset, lapset jotka oli siitetty väkisinmakaamisessa ja sellaiset lapset, joista mies on antanut aviolupauksen. Huoruudessa ja ilman aviolupausta siitetyt lapset olivat aviottomia (Helin, 2016, 7-8).

Aviollisen ja aviottoman lapsen asemalla oli hyvin suuri ero taloudellisesta näkökulmasta. Sukulais- ja perintöaseman saaminen ei ollut aviottomalle lapselle mahdollista ei isän eikä myöskään äidinkään suvussa vuoden 1734 laissa. Tällaista lasta ei pidetty kenenkään sukulaisena. Vuoden 1878 asetus hieman paransi aviottoman lapsen asemaa. Lapsi sai perintöoikeuden äitiinsä, mutta muuten äidinpuolen suvussa lapsella ei ollut perintöoikeutta. (Helin, 2016, 8)

Tultaessa 1900-luvulle isyyttä alettiin huomioimaan ja käsitellä eri lailla monilla eri elämänalueilla (Aalto, 2012, 16). Samanaikaisesti 1900-luvun alulla aviottomien lapsien asemaa ruvettiin kehittämään, asia herätti yhteiskunnallista keskustelua ja lasten huonoihin asemiin haluttiin saada parannusta. Yhteiskunnassa ruvettiin kiinnittämään entistä enemmän huomiota aviottomien lapsien huonoihin oloihin. Samaan aikaan kaupungit rupesivat teollistumaan vauhdilla, jonka seurauksena ongelmat osaltaan vain kärjistyivät. Aviottomien lasten kuolleisuus ja monien lasten huono-osaisuus olivat kasvussa. Aviolapsista yli kaksinkertainen määrä selvisi hengissä ensimmäisen ikävuotensa verraten aviottomiin lapsiin (Helin, 2016, 9). Avioliitossa syntyneet lapset muodostivat vanhempiensa kanssa ydinperheen. Ydinperhettä pidettiin tuona aikana korotetussa asemassa verraten muihin kansalaisiin. Tämä loi huomattavaa epätasa-arvoa ihmisten ja erityisesti aviottomien ja aviollisten lasten välille. Sen aikainen yhteiskunta kuitenkin havahtui ja otti velvollisuudekseen lieventää aviottomien lasten kohtaloa (Nieminen, 2013, 54).

Eduskunta vahvisti lapsen asemaa koskevan lain, silloisen asetusehdotuksen vuonna 1913. Laissa oli huomattavia parannuksia aviottomien asemaa koskien. Elatusvelvollisuutta lasta kohtaan oli lisätty ja äidille annettu yhteiskunnallista apua elatusvastuun toteuttamiseksi ja lapsen etujen valvomiseksi. Lapsen asema isänsä perillisenä parani lain myötä. Mikäli lapsi vaati isyyden todistamista, voitiin perintöoikeus isään myöntää tarkkojen selvitysten myötä. Vaikka silloinen

eduskunta hyväksyi lain, ei suurelta ruhtinaalta tullut sille vahvistusta. Laki jäi hautumaan sodan ajaksi, Suomen itsenäistymisen jälkeen vuonna 1922 hyväksyttiin laki avioliiton ulkopuolella syntyneistä lapsista monista rajoituksista huolimatta. Lain myötä suurimmat muutokset tulivat isän elatusvelvollisuuteen. Tämä tutkittiin siittämisen ajankohdan perusteella, mikäli voitiin todistaa toisin, ei elatusvelvollisuutta syntynyt. (Helin, 2016, 9-11; Nieminen, 2013, 54-55)

Lastenvalvojat tulivat osaksi yhteiskunnan toimintaa isyysasioissa jo tuona aikana. Heidän tehtävänä oli valvoa aviottomien lapsien asemaa ja kasvatusta. Lastenvalvoja myös valvoi, että elatusvelvollinen maksoi elatusmaksunsa. Elatusvelvolliseksi katsottiin mies, joka oli todistetusti maannut lapsen äidin kanssa siittämisen ajankohtana. Vaikkakin suurimmat muutokset vuoden 1922 laissa koskivat elatusta, tehtiin muutoksia myös lapsen perintöoikeudelliseen asemaan. Muutoksista suurimpana aviottomien lasten kohdalla voidaan pitää lapsen perintöoikeudellisen aseman saamista äitiänsä kohden samaksi kuin aviolapsilla on. Samainen muutos tuli myös isän puolelle, mikäli isyys oltiin tunnustettu. (Helin, 2016, 11; Gottberg, 2013, 140)

Aviottoman ja aviollisen lapsen välisiä eroavaisuuksia mietittiin vielä toisen maailmansodan jälkeenkin. Aviolapsen asemaan tehtiin tarkennuksia vuonna 1958 tulleella lailla, joka oli laki aviollisesta syntyperästä (409/1957). Aviolapsiksi laskettiin uuden lain myötä avioliiton aikana siitetyt lapset, mutta myös avioliittoa ennen siitetyt sellaiset lapset, jotka syntyivät avioliiton aikana. Lain mukana tuoma tärkein muutos koski kuitenkin isyyden kumoamista, uudessa laissa isyyden kumoamiskanne oli säännelty hyvin yksityiskohtaisesti. (Helin, 2016, 13)

2.2 Lapsen oikeus isään

Lapselle vanhemmat ovat hyvin tärkeä asia, tämä alkoi voimistua etenkin kriisiaikoina ensimmäisen maailmansodan aikaan. Sota aiheutti monien perheiden hajoamisen, jonka johdosta miljoonia lapsia jäi orvoiksi. Lapsen oikeuksista julistettiin vuonna 1924 ensimmäinen teos Genevessä. Tätä voidaan pitää ensimmäisenä sysäyksenä koko isyyden merkitykselle. Julistuksessa painotettiin,

kuinka tärkeää lapsen tarpeista- ja kasvattamisesta huolehtiminen on. (Helin, 2016, 2)

Vuonna 1975 voimaan tulleella isyyslailla oli suuri merkitys niin lapselle kuin myös lapsen isälle. Yhteiskuntaa sääteli ja painosti ennen vuoden 1975 isyyslakia avioliittoisuuden suosiminen. Aviottomien lapsien huono asema saattoi jopa vaikuttaa ihmisiin ja sai heidät solmimaan avioliittoja, jotta lapsi sai paremmat olot aviollisena lapsena (Gottberg, 1996, 43). Vuoden 1975 isyyslaki toi avioliiton ulkopuolella syntyneelle lapselle ja miehelle turvan suojelemaan heidän välistään sukulaissuhdetta. Lain mukaan isyys joko selvitettiin ja vahvistettiin tai todetaan isyysolettaman mukaan, näin lapsi sai myös isäänsä sukuoikeuden (Kangas, 2006, 26). Yhteiskunnassa ruvettiin tavoittelemaan tasa-arvoisempaa asemaa, aviottomien lasten rooli kasvoi ja yhteiskunnassa heidät nähtiin syrjittynä vähemmistönä. Vuoden 1975 isyyslain (700/1975) tärkeimpänä tavoitteena pidettiin oikeudellisen yhdenvertaisuuden toteutumista lasten kohdalla. Muutokset näkyivät muun muassa aviottoman ja aviollisen lapsen syntyperän erillissäätelyn poistamisessa. Uudistus oli hyvin tehokas, sillä tämä koski suurimmalta osalta myös uudistusta ennen syntyneitä lapsia (Helin, 2016, 14).

Lain myötä jokaisella oli mahdollisuus vahvistaa isyys, ei ollut enää henkilöryhmiä, joilta tämä oltaisiin rajattu pois. Valtio perusti sosiaalipalvelun huolehtimaan lain toteutumisesta jokaisen lapsen kannalta, näin isyyden vahvistaminen ei jäänyt vain äidin aloitteellisuuden varaan. Laki ei kuitenkaan painostanut äitiä vahvistamaan isyyttä. Mikäli isäehdokasta ei ollut, oli äidillä mahdollisuus kieltää isyyden selvittäminen. (L 700/1975, luku2)

Lapsen etu on ollut perusarvo monien lain sääntelyiden takana vuoden 1975 isyyslain jälkeen. Lapsen etua pidetään suomalaisessa yhteiskunnassa tänä päivänä ohjaavana periaatteena lainvalmistelussa, samalla lapsen edusta on muodostunut erityisnormi, joka ohjaa oikeudellista ratkaisutoimintaa. Yhteiskunnan kehittyessä perheoikeudellinen lainsäädäntö on muuttunut hyvin lapsikeskeiseksi, esimerkiksi Suomen perustuslaissa on määritelty, kuinka lapsia tulee kohdella tasa-arvoisesti yksilöinä ja heillä tulee olla oikeus vaikuttaa itseään koskeviin asioihin oman kehityksensä mukaisesti. Moni lapsen oikeudellista

asemaa koskeva asia ja sen ratkaisu liittyvät hyvin usein lapsen suhteeseen vanhempiin. Isyyden vahvistaminen ja lapsen huoltoa koskevat kysymykset ovat esimerkkejä tapauksista, joissa lapsen etua pidetään tärkeänä perusarvona. (Kangas, 2006, 20-21; Gottberg, 1996, 210-211)

Lapsen identiteettioikeutta koskien on isyydellä ja äitiydellä todella suuri merkitys. Isän rooli lapsen elämässä on hyvin merkityksellinen. Jo varhaisissa vaiheissa lapsen elämässä isän olemassaolo on merkityksellinen. Isyyslaki on edesauttanut isän roolin vakiintumista suomalaisissa perheissä (Ensi ja turvakotienliitto, 2017). Sukulaissuhteet ja juuret molemmille puolille syntyvät, kun vanhemmuus, sekä isyys että äitiys vahvistetaan. Näillä asioilla on hyvin suuri merkitys koko ihmisen kehittymiseen ja oman identiteetin kasvuun (Helin, 2016, 4).

3 MUUTOS VANHASTA ISYYSLAISTA UUTEEN ISYYSLAKIIN

Luvussa käsittelen keskeisimmät muutokset vanhan ja uuden isyyslain välillä. Isyyslain uudistaminen oli osa Kataisen hallituksen hallitusohjelmaa. Uuden isyyslain myötä muutoksia tuli samalla oikeusgeneettisestä isyystutkimuksesta annettuun lakiin (378/2005), lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevaan lakiin (361/1983), nimilakiin (694/1985) ja lapsen elatusta koskevaan lakiin (704/1975). Hallituksen esitys (HE 91/2014) uudesta isyyslaista ja muista siihen liittyvistä laeista ohjattiin eduskunnalle käsiteltäväksi 25.6.2014, eduskunta hyväksyi lait joulukuussa 2014. (Eduskunta, 2015)

3.1 Keskeisimmät muutokset

Uuden isyyslain tuomat suurimmat muutokset tulivat isyyden tunnustamismenettelyyn. Muutoksella pyritään helpottamaan tunnustamista selkeissä tapauksissa. Tulevien vanhempien avoliitolla ja yhteiselolla on merkitystä isyyden tunnustamisessa. Tällaisissa tilanteissa, joissa tulevat vanhemmat ovat jo avoliitossa, voidaan isyyden tunnustamisen suorittaa jo ennen lapsen syntymää neuvolassa. Vanhassa isyyslaissa ei tunnettu tällaista mahdollisuutta. (Oikeus, 2014)

Lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annettuun lakiin tehtiin uuden isyyslain myötä muutoksia, joilla helpotetaan lapsen yhteishuoltajuudesta sopimista jo ennen kuin lapsi on syntynyt. Ennen lapsen syntymää tapahtuvan isyyden tunnustamisen yhteydessä on tulevan lapsen vanhemmilla mahdollisuus sopia lapsen yhteishuoltajuudesta yhdessä viranomaisen kanssa. (Helin, 2016, 61)

Lakiuudistus poisti äidiltä mahdollisuuden estää isyystutkimuksen toteutumisen. Uudistus turvaa lapselle oikeuden tietää omat biologiset vanhempansa, mikäli lapsi haluaisi asian jossakin vaiheessa elämäänsä selvittää (Eduskunta, 2015). Rajatuissa tapauksissa ja tilanteissa lastenvalvojalla on mahdollisuus keskeyttää isyyden selvittäminen. Lastenvalvojille tuli uuden lain myötä muitakin laajennuksia toimenkuvaansa, heidän velvollisuutenaan on 15-17 vuotta

täyttäneiden isyyden selvittäminen. Aiemmin tämä velvollisuus on päättynyt, kun lapsi on täyttänyt 15 vuotta. Uuden lain myötä 15-vuotiaalla lapsella on oikeus kieltää isyyden selvittäminen, mikäli se on hänen tahtonsa (HE 91/2014).

Merkittäviä muutoksia uuden lain myötä tuli kanneoikeuden palauttamiseen. Eli ennen uuden isyyslain voimaantuloa avioliiton ulkopuolella syntyneille lapsille palautettiin takautuvasti isyyden vahvistamisprosessia koskeva kanneoikeus. Perintöoikeutta ei synny, mikäli kanneoikeuden perusteella vahvistettu isyyskanne tulee vireille vasta perittävän kuoltua (Oikeus, 2014). Uudella isyyslailla tuotiin muutoksia kanneoikeuteen koskien isän asemaan tai isänä itseään pitävän miehen asemaan. Miehellä annettiin uuden lain myötä mahdollisuus nostaa kanne isyyden vahvistamisesta, vaikka mies ei olisi tunnustanut isyyttään isyystutkimuksien esteiden vuoksi. Tärkeänä muutoksena isyyden kannalta tuli itseään isänä pitävälle miehelle erityistilanteissa mahdollisuus kanneoikeuteen lapsen äidin aviomiehen isyyden kumoamiseen, eli avio-olettaman kumoamiseksi. (HE 91/2014)

Liittyen isyyden tunnustamiseen lastenvalvojan luona tehtiin muutoksia myös lakiin oikeusgeneettisestä isyystutkimuksesta. Muutoksen myötä lastenvalvoja voi ottaa osapuolten suostumuksella näytteen, eli isäehdokkaan ei tarvitse mennä jatkossa terveydenhuollon ammattihenkilön luokse näytteenottoon. Tapauksissa, joissa tuomioistuin määrää isyyden selvittämiseksi oikeusgeneettisen näytteenoton, suoritetaan tämä jatkossakin terveydenhuollon ammattihenkilön vastaanotolla. (HE 91/2014)

3.2 Muutokseen vaikuttaneet tekijät

Isyyslain muuttamiselle katsottiin olevan Suomessa tarpeita. Muutoksen takana ensisijaisena asiana oli isyysasioissa lapsen edun parantaminen (HE 91/2014). Yhteiskuntamme on muuttunut aikojen saatossa. Isyyden tunnustaminen vanhan isyyslain (700/1975) mukaisesti oli hyvin byrokraattista ja yhteiskunnalle kallista. Monimutkaisuutta isyyden tunnustamiseen lisäsi monen viranomaisen mukana olo prosessissa. Lomakkeet kiersivät eri viranomaisten kautta, tämä vei aikaa ja kulutti paljon viranomaisten resursseja. Samainen pitkä kaava toistui myös

sellaisten perheiden kohdalla, joihin syntyi kolmas yhteinen lapsi ja yhteiselämää oli vietetty jo vuosia. (KK 355/2012 vp)

Alla suora lainaus kansanedustaja Anne Kalmarin esittämästä kirjallisesta kysymyksestä (362/2012) eduskunnanpuhemieselle isyyden tunnustamisen monimutkaisuudesta.

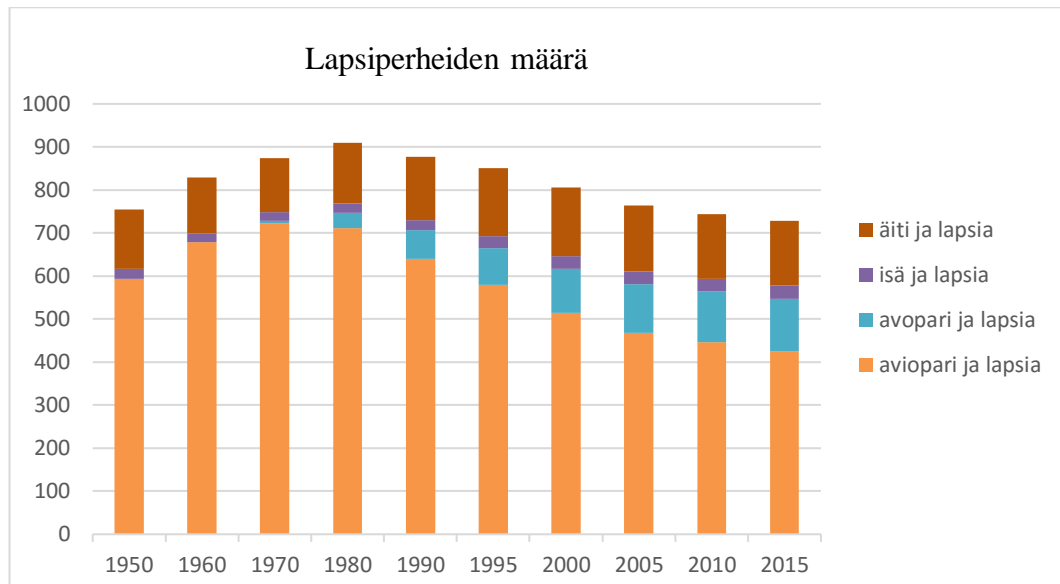
” Käytännössä isyyden tunnustaminen on tehty erittäin monimutkaiseksi ja jopa hankalaksi. Tässä on yksi esimerkki: Ensin tuli kotiin kirje, jossa todettiin, että äidille on syntynyt avioliiton ulkopuolinen lapsi ja häntä kehoitetaan ottamaan yhteyttä kunnan sosiaaliviranomaiseen isän henkilöllisyyden todentamiseksi. Tämän johdosta äiti soittaa kunnan sosiaaliviranomaiselle ja tässä kulutetaan ensimmäisen kerran molempien kallista aikaa reilun 15 minuutin verran. Lopuksi varataan aika, johon koko perheen pitää saapua virka-aikana. Isä ottaa töistä puoli päivää vapaata ko. ajankohtana, jotta pääsevät käymään koko perheen voimin laittamassa rastin ruutuun, että olen lapsen isä. Prosessiin kuuluu useiden kysymysten esittäminen, joissa todetaan moneen otteeseen, että onko tämä mies varmasti tämän ko. lapsen isä. Pariskunta allekirjoittaa yhdessä kahdeksan eri paperia.

Paperit tehtiin sähköisesti, mutta sähköisesti nämä paperit eivät enää sitten pidemmälle menekään. Ensin kunnan sosiaaliviranomainen lähettää nämä paperit postilla maistraattiin, jossa seuraava henkilö tekee hänelle ohjeistetut tehtävät sekä laittaa leimansa tähän paperiin ja lähettää sen takaisin kirjepostina kunnan sosiaalivirastoon. Täältä kunnan sosiaaliviranomainen lähettää vanhemmille kopion kirjepostissa kotiin.” (KK 362/2012 vp)

Avioliitto ei nyky-yhteiskunnassa ole enää kaikille tavoite, monet ihmiset saattavat elää hyvinkin pitkiä aikoja avoliitossa. Samalla myös avioliiton ulkopuolella syntyneet lapset ovat ymmärrettävästi lisääntyneet. Yhteiskunnan kehittyessä myös tiede ja eri tutkimusmenetelmät kehittyvät, isyystutkimuksiin ollaan saatu luotettavuutta ja kehittyneisyyttä. Lisäksi muuhun lainsäädäntöön oli tullut muutoksia, joilla on vaikutuksia lapsen asemaan, nämä johtivat uuden isyyslain valmisteluun. (HE 91/2014)

Muutoksia nopeutti perherakenteissa tapahtuneet suuret muutokset, vuonna 2013 jolloin uutta isyyslakia alettiin suunnitella, 40 prosenttia lapsista syntyi avioliiton ulkopuolella. Vanhan isyyslain tullessa voimaan vuonna 1976 samainen luku oli

vain 10 prosenttia. Muutos on hyvin suuri, tänä päivänä lapsista noin kolmannes syntyy perheeseen, joissa vanhemmat ovat avoliitossa (Oikeus, 2014).

Kuvio 1. Perheet tyypeittäin 1950-2015 (SVT 2015, viitattu 7.9.2017)

Kuvio 1 havainnollistaa perherakenteiden muutoksen vuodesta 1950 vuoteen 2015. Vuodesta 1970 suomalainen yhteiskunta on ruvennut muuttumaan, suurimpana muutoksena huomataan syntyvyyden laskeneen tasaisesti. Perherakenteet ovat muuttuneet. Perhemallin, joissa vanhemmat ovat avoliitossa, suosio on tasaisesti kasvanut vuodesta 1970 lähtien ja 20 vuoden aikana kaksinkertaistunut. Saman aikaisesti avioliittoperheiden määrä on laskenut tasaisesti, tänä päivänä avioliittoperheitä on kuitenkin edelleen määrällisesti eniten. Yksinhuoltajaperheissä muutokset eivät ole olleet yhtä suuria kuin aviopari- ja avopariperheissä. (SVT, 2016)

4 UUSI ISYYSLAKI

Tässä luvussa käsitellään tarkemmin uutta isyyslakia, käydään läpi tärkeimpiä muutoksia ja sitä, kuinka muutokset uuden lain mukaisesti toteutetaan. Uusi isyyslaki (11/2015) astui voimaan 1.1.2016. Lakiuudistus oli hyvin odotettu ja tärkeä koko kehittyvän yhteiskunnan kannalta. Uuden lain myötä lapsen etua parannettiin isyysasioissa. (HE 91/2014)

4.1 Isyyden määräytyminen

Isyyslain mukaisesti lapsen isän määräytymiseen on kolme vaihtoehtoa. Isyyssolettama, eli Pater est olettama, jonka mukaan lapsen isyys määrättyä äidin avioliiton perusteella. Isyys voidaan myös tunnustaa ja hyväksyä tai vahvistaa oikeuden vahvistamistuomiolla. (Kangas, 2006, 24)

Avioliiton perusteella lapsen isäksi määrätty henkilö isyyssolettaman perusteella, eli äidin kanssa avioliitossa lapsen syntymähetkellä oleva mies on automaattisesti lapsen isä (L 13.1.2015/11, 2§). Avioliiton pituudella tai sillä, milloin lapsi on siitetty, ei ole merkitystä isyyteen joka todetaan isyyssolettamalla. Lapsen identiteetin kannalta isyyssolettamalla on todella suuri merkitys. Lapsen kansalaisuus ja huoltajuus määrättyvät isyyssolettaman mukaisesti. Isyyssolettaman mukaisesti lapsen isäksi todettava henkilö ja lapsen äiti ovat kumpikin lapsen virallisia huoltajia. Lapsi saa myös saman kansalaisuuden kuin hänen isällensä on. (Kangas, 2006, 24)

Mikäli äidin avioliitto on purkautunut ennen lapsen syntymää aviomiehen kuolemaan, todetaan aviomies lapsen isäksi, mikäli lapsen synnyttyä miehen kuolemasta on kulunut alle 10 kuukautta (HE 91/2014). Tällaisissa tapauksissa lapsen siittämisen ajankohta on pystyttävä olettamaan oikeaksi ja vahvistamaan kuollut mies lapsen isäksi. Lapsi perii äidin kuolleen aviomiehen, mikäli isyyttä ei haeta kumottavaksi (Kangas, 2006, 25). Mikäli äiti on ehtinyt solmimaan avioliiton uuden miehen kanssa ennen lapsen syntymää, tulee uudesta aviomiehestä lapsen isä, vaikka lapsen biologinen isä olisikin kuollut aviomies. Tällaisissa tapauksissa on mahdollista hakea virheellisen isyyssolettaman

kumoamista ja kumoamisen jälkeen oikea isyyden vahvistamista. (L 13.1.2015/11, 2§, Kangas, 2006, 25)

Kun lapsi syntyy avioliiton ulkopuolella, eikä isyysolettama enää toteudu, vahvistetaan isyys maistraatin tai erikoistapauksissa tuomioistuimen päätöksellä (L13.1.2015/11, 3§). Edellytyksenä isyyden vahvistamiselle kaikissa tapauksissa on riittävä näyttö ja tieto isyyden tosiseikoista. Isyyden perustavia tosiseikkoja ovat polveutumisperiaate eli isä on se, joka on siittänyt lapsen ja suostumusperiaate eli kun mies on suostunut yhdessä naisen kanssa naisen hedelmöittämiseen. Hedelmöittämissä voidaan käyttää miehen omia siittiöitä, jolloin miehestä tulee lapsen biologinen isä. Tähän kuitenkin vaaditaan suostumus, jonka nainen ja mies ovat allekirjoittaneet hoitojen alkaessa. (Helin, 2016, 45-46)

Hedelmöityshoitolaain (L 22.12.2006/1237) pykälän 16§ mukaan yleisesti ottaen miehen, joka sukusoluja luovuttaa ja hedelmöityshoitojen seurauksena syntyneen lapsen välille ei synny sukulaisuussuhdetta. Ennen hoidon alkamista sukusolujen luovuttajalla on mahdollisuus antaa suostumus isyyden vahvistamiseen lapselle, joka syntyy hedelmöityshoidon tuloksena.

4.2 Isyyden selvittäminen

Suomessa isyydestä sopiminen on kiellettyä. Isyyden selvittäminen voi käynnistyä usealla eri tavalla. Yleisin näistä on ollut lastenvalvojan saama tieto väestötietojärjestelmästä avioliiton ulkopuolella syntyneestä lapsesta. Uuden isyyslain mukaan lastenvalvojalla on tällaisissa tapauksissa velvollisuus selvittää isyys siihen asti, kunnes lapsi täyttää 18 vuotta (Helin, 2016, 101). Toinen yleinen isyyden selvittämisen aloittamisen syy on miehen oma halukkuus tunnustaa lapsen isyys sellaiselle lapselle, jonka isyyttä ei ole aikaisemmin todettu tai vahvistettu. Tunnustamisen ja selvittämisen ei tarvitse tapahtua tietyssä tarkassa järjestyksessä. Joissakin tapauksissa lapsen isyys saatetaan tunnustaa esimerkiksi henkikirjoittajan luona vihkitilaisuuden yhteydessä. Tällaisissa tapauksissa viranomaisen on viipymättä toimitettava tunnustamislausuma kunnalliselle toimivaltaiselle lastenvalvojalle. Samanlainen käytäntö on uuden isyyslain myötä

tulleessa ennen lapsen syntymää tapahtuvassa isyyden tunnustamisessa, josta kerron jäljempänä. (L 13.1.2015/11, 4§, 11§, 16§)

Isyyksilainilla pyritään turvaamaan, että isäksi vahvistetaan henkilö, jonka kohdalla laissa määritellyt kriteerit täyttyvät. Isyyden selvittämistä voidaan pitää tietynlaisena esitutkintana isyyden tunnustamisprosessissa. Oikeiden tietojen antaminen ja totuuden kertominen äidin ja tulevan isän toimesta on erityisen tärkeää, niin neuvotteluissa kuin myös tunnustamislausunnon antamisessa (L 13.1.2015/11, 7§). Selvittelyssä saatujen tietojen pohjalta maistraatti ja tuomioistuin pystyvät tekemään päätökset isyysasioissa (Helin, 2016, 90).

Uusi isyyslaki toi muutoksia isyyden selvittämiseen. Uuden lain myötä lapsen äidillä ei enää ole oikeutta estää isyyden selvittämistä. Isyyttä selvittäessä lapsen vanhempien ei tarvitse olla aloitteellisia, lastenvalvojan tehtävänä on hoitaa ja ohjata isyyden selvittäminen siihen asti, kunnes asia lähetetään vahvistettavaksi maistraattiin ja tuomioistuimeen. Lastenvalvojan vastuu isyyden selvittämisen aloittamiselle vähentää huomattavasti tapauksia, joissa isyys saattaisi jäädä vahvistamatta esimerkiksi tietämättömyyden tai viitseliäisyyden vuoksi (L 13.1.2015/11, L2, 5§, Helin, 2016, 91)

Isyyden selvittämismenettelyt muuttuivat, kun uuden isyyslain mukana tuoma isyyden tunnustaminen ennen lapsen syntymää mahdollistaa isyyden selvittämisen suppeamuotoisella selvittämisellä. Laki pyrkii siihen, että selvissä tapauksissa isyys vahvistettaisiin ennakkotunnustamisen mukaan, eli isyys on tunnustettu neuvolassa tai lastenvalvojan luona ennen kuin lapsi on syntynyt. Lapsen äidin tulee hyväksyä tunnustaminen, jonka jälkeen tunnustamisasiakirjat toimitetaan toimivaltaiselle lastenvalvojalle. Suppeamuotoisessa isyyden tunnustamisessa lastenvalvojalla ei ole niin paljon työtä kuin perusmuotoisessa tunnustamisessa. Lastenvalvoja tarkistaa ja puuttuu mahdollisiin poikkeamiin tunnustamisasiakirjoissa (Helin, 2016, 119-121). Poiketen perusmuotoiseen selvittämiseen, suppeamuotoisessa selvittämisessä ei järjestetä neuvotteluita isyyden selvittämistä varten. Mikäli isyyden tunnustanut mies rupeaa miettimään tai kieltämään isyyttään 30 vuorokauden sisällä lapsen syntymästä, on siirryttävä perusmuotoiseen isyyden selvittämiseen (L 13.1.2015/11, 6§). Suppeamuotoisesta

isyiden selvittämisestä laaditaan pöytäkirja, josta ilmenevät tärkeät seikat äidin, isän ja lapsen henkilöllisyyksistä ja tiedon siitä, ettei kukaan ole kiistänyt isyyttä lapsen syntymän jälkeen. Pöytäkirjaan lastenvalvoja lisää lausuman, jonka mukaan hänellä ei virkansa nojalla ole syytä epäillä lapsen isyyden paikkaansa pitävyyttä (L 13.1.2015/11, 22§).

Perusmuotoista isyyden selvittämistä voidaan käyttää hyvin tavallisissakin tapauksissa, joissa käydään neuvottelu äidin ja mahdollisen isän kanssa, täytetään neuvotellusta pöytäkirja ja postitetaan asiakirjat alueelliseen maistraattiin. On kuitenkin tapauksia, jotka ovat haasteellisempia ja vaativat enemmän toimenpiteitä oikean isän löytämiseksi. Epäselvissä tapauksissa voidaan kuulla muita henkilöitä, kuten viranomaisia, ja toimittaa oikeusgeneettinen isyystutkimus. Neuvottelut järjestetään lapsen syntymän jälkeen, kun lastenvalvoja saa tiedon väestötietojärjestelmästä (Kangas, 2006, 28). Neuvotteluun osallistuvat aina äiti ja tapauksista riippuen isäehdokas/ehdokkaat. Lastenvalvojan velvollisuutena on myös kuulla 15 vuotta täyttänyt lasta, jonka isyys on selvitettävänä. Lastenvalvojan tehtävänä on neuvottelussa kertoa toimenpiteet, joita voidaan käyttää isyyden selvittämiseksi sekä isyyden vahvistamisen merkityksestä. Minkälaisia oikeudellisia ja sosiaalisia vastuita ja velvollisuuksia isyyden vahvistaminen tuo. (Helin, 2016, 108-113)

Isyyden selvittämisen laittaa vireille ja selvittää äidin kotikunnan lastenvalvoja. Mikäli lapsi on jo 15-vuotias, tai lapsen äiti on kuollut, toimittaa isyyden selvittämisen lapsen kotikunnan lastenvalvoja. Tapauksissa, joissa mies haluaa tunnustaa isyyden, eikä selvittäminen kuulu äidin tai lapsen kotikunnan lastenvalvojalle, isyys selvitetään miehen kotikunnan lastenvalvojan luona. (L 13.1.2015/11, 5§)

Lastenvalvojalla on oikeus saada tarvittavaa tietoa isyyden selvittämistä varten salassapitosäännöksistä huolimatta. Tarvittavia tietoja lastenvalvoja voi kysellä esimerkiksi työnantajalta mahdollisen isän henkilöllisyyden ja asuinpaikan selvittämiseksi (L 13.1.2015/11, 8§). Epäselvissä tapauksissa, joissa lastenvalvoja katsoo tarvittavan oikeusgeneettistä isyystutkimusta tai mahdollisesti mies pyytää tutkimusta, on lastenvalvojalla uuden isyyslain myötä toimivalta tilata

tutkimukseen tarvittavat välineet ja suorittaa näytteenotto. Oikeusgeneettiseen isyystutkimukseen tarvitaan suostumus henkilöltä, jolta näyte on tarkoitus ottaa. Näytteiden valmistuttua on lastenvalvojalla velvollisuus viipymättä tuloksista tutkivalle henkilölle. Lastenvalvojalla on mahdollisuus myös hankkia asiantuntijalta lapsen siirtämisajankohdasta lääketieteellinen lausunto, mikäli tätä voidaan pitää tärkeä osana ja tarvittavana tietona isyyden selvittämisen kannalta. (L 13.1.2015/11, 9§-10§, Helin, 2016, 92-93)

4.3 Isyyden tunnustaminen

Isyys voidaan tunnustaa vain sellaiselle lapselle, jolla ei ole vielä isää eikä lasta ole adoptoitu. Yleisesti ottaen isyyttä ei voida tunnustaa kuolleelle lapselle. Poikkeustilanteissa, joissa lapsi on kuollut synnytykseen eikä tunnustaminen ole ollut mahdollista nopealla aikataululla, voidaan isyys myöhemmin vuoden kuluessa tunnustaa. Kuoleman jälkeen tapahtuvissa isyyden tunnustamisissa isyys on selvitettävä. Uusi isyyslaki toi suuren muutoksen isyyden selvittämiseen, uuden lain myötä isyys on mahdollista tunnustaa ennen lapsen syntymää. (L 13.1.2015/11, L3, 15§)

Isyyslain (L11/2015) suurimpana muutoksena voidaan pitää mahdollisuutta tunnustaa selvissä tapauksissa isyys ennen lapsen syntymää. Vuonna 2016 Suomessa syntyi 22 774 avioliiton ulkopuolella syntynyttä lasta, joiden isyys vahvistettiin. Yli puolissa tapauksista (55%) isyys tunnustettiin ennen lapsen syntymää. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL, 2017).

Laissa pyritään siihen, että tunnustus tapahtuisi vasta raskauden oltua mahdollisimman pitkälle edennyt. Ennen lapsen syntymää tapahtuva isyyden tunnustaminen tapahtuu mahdollisen isän halusta ilmoittaa olevansa tulevan lapsen isä. Isäehdokkaan on annettava tunnustus henkilökohtaisesti yhdessä tulevan äidin kanssa. Tunnustus annetaan äitiysneuvolassa kunnalliselle terveydenhoitajalle tai kättilölle (Helin, 2016, 63). Tunnustus voidaan myös antaa lastenvalvojalle, mikäli tulevilla vanhemmilla on näyttää todistus raskaudesta. Viranomaisella joka tunnustuksen ottaa vastaan, on velvollisuus kertoa sekä

tulevalle äidille että isälle tunnustamisen oikeudelliset vaikutukset ja merkitys. (L 13.1.2015/11, L3, 16§)

Ennen lapsen syntymää tapahtuvaa tunnustusta ei voida suorittaa, mikäli äiti vastustaa tunnustamista, tulevien vanhempien henkilöllisyyksiä ei ole selvitetty luotettavasti, on epäily, että mahdollinen tunnustaja ei ole lapsen oikea isä tai jompikumpi tulevista vanhemmista ei ymmärrä tunnustamisen merkitystä eikä mielentilansa vuoksi pysty sitä ymmärtämään. Tunnustamisesta laaditaan asiakirja, joka äidin on allekirjoitettava. (L 13.1.2015/11, L3, 16§).

Mikäli isyys on tunnustettu ennen lapsen syntymää, on isällä mahdollisuus peruuttaa tunnustaminen 30 vuorokauden kuluessa lapsen syntymästä kirjallisella ilmoituksella lastenvalvojalle. Mahdollisuus peruuttamiselle on annettu laissa mahdolliseksi, koska isyytensä tunnustanut mies on saattanut saada tietoonsa asioita, joidenka perusteella on syytä epäillä hänen olevan väärä henkilö lapsen isäksi (Maistraatti, 2017). Isyyden tunnustaneen miehen ei tarvitse perustella peruuttamista. Lapsen äidillä on myös mahdollisuus 30 vuorokauden kuluessa kiistää isyyden tunnustuksen tehneen miehen olevan lapsen oikea isä. Tätä kutsutaan laissa tunnustamisen kiistämiseksi. Äidin on toimitettava kiistäminen lastenvalvojalle. Tilanteissa, joissa oikea isä olisikin eri henkilö kuin joka isyyden on tunnustanut, on lapsen oikeana isänä itseään pitävän ainoa oikeusturvakeino kiistää ennakkotunnustaminen. Mikäli tunnustaminen peruutetaan tai kiistetään, etenee lapsen isyyden selvittäminen normaalimuotoiseen selvitykseen. Terveystieteiden tutkimuskeskuksen (THL, 2017) tilastoista selviää, että vuonna 2016, 56 ennen lapsen syntymää tapahtunutta tunnustamista kiistettiin tai peruutettiin (L 13.1.2015/11, L3, 17§; Helin, 2016, 68-69).

Lapsen syntymän jälkeen tapahtuva isyyden tunnustaminen pohjautuu suurimmilta osin vanhaan vuoden 1975 isyyslakiin. Uusi isyyslaki ei tähän tuonut suuria muutoksia. Isyyden tunnustaminen voidaan suorittaa heti lapsen syntymän jälkeen tai vasta myöhemmin. Tunnustamiselle ei ole annettu laissa aikarajoitusta. Uuden isyyslain myötä lain säätäjät ajattelivat, että tapauksissa, joissa nainen ja mies elävät avoliitossa, tunnustettaisiin isyys jo ennen lapsen syntymää. Lapsen syntymän jälkeisissä tunnustamisissa prosessi on hieman pidempi, mutta

kuitenkin aina avoin myös niille avopareille, jotka haluavat isyyden tunnustaa vasta lapsen syntymän jälkeen. Lain pyrkimys kuitenkin on, että epäselvissä isyyksymyksissä käytettäisiin lapsen syntymän jälkeen tapahtuvaa tunnustamista. (Helin, 2016, 77)

Ilmoittamalla henkilökohtaisesti laissa määritetylle viranomaiselle, yleisimmin lastenvalvojalle saa mies isyyden tunnustamisen käynnistymään. Viranomaisen on virkansa puolesta selvitettävä mahdolliselle isälle tunnustamisen oikeusvaikutukset ja merkitys (Maistraatti, 2017). Tunnustajan ja äidin henkilöllisyys on todennettava luotettavalla tavalla. Lisäksi äidin siviilisäätö on tarkistettava huolella, mikäli äiti olisikin avioliitossa tulisi aviomiehestä isyysolettaman mukaisesti lapsen isä. Tunnustaminen voidaan hyväksyä vasta sitten, kuin äiti on tunnustamisen hyväksynyt, lapsen ollessa tunnustamisen hetkellä 15-vuotias tulee myös hänen hyväksyä tunnustaminen. Mikäli äiti ei ole hyväksynyt tunnustamista, tulee lastenvalvojan järjestää kuulemistilaisuus ja myös niissä tapauksissa tunnustajan vanhemmille, mikäli tunnustaja on alaikäinen. Kun isyys on tunnustettu, lastenvalvoja laatii asiakirjan tunnustamisesta sekä myös isyyden hyväksymisestä. Asiakirjat allekirjoittavat tunnustamisen vastaanottaja sekä lapsen isyyden tunnustanut mies. Lastenvalvojan tehtävänä on toimittaa tunnustamisen pöytäkirja ja muut tunnustamista koskevat allekirjoitetut asiakirjat toimivaltaiselle maistraatille. (L13.1.2015/11, 20§-23§; Helin, 2016, 80-84)

4.4 Isyyden vahvistaminen

Suomessa isyyden vahvistaminen kuuluu alueellisesti toimivaltaiselle maistraatille tai käräjäoikeudelle riippuen siitä, kuinka isyys on tunnustettu ja onko isyyden tunnustamisessa ollut jotakin epäselvyyksiä. Alueellisesti toimivaltaisella tarkoitetaan sitä maistraattia, jonka toimialueella lastenvalvoja työskentelee. Isyyden tunnustamista koskevat vahvistamiset tulee käsitellä kiireellisesti, ilman aiheettomia viivytyksiä. (Kangas, 2006, 41)

Tilanteissa, joissa tunnustaminen on tapahtunut joko ennen lapsen syntymää tai syntymän jälkeen, eikä epäilyksiä isyyden paikkansapitävyydestä ole, voidaan

isyys vahvistaa maistraatissa. Uuden isyyslain myötä on mahdollisuus maistraatissa vahvistaa lapsen isyys oikeudenomistajien suostumuksella myös sellaisissa tilanteissa, joissa lapsen isä on kuollut ennen lapsen syntymää ja henkilö on todettu isäksi oikeusgeneettisellä tutkimuksella (L 13.1.2015/11 26§). Maistraatin tehtävänä on selvittää, onko isyyden tunnustaminen tapahtunut lakia noudattaen. Asia tulee maistraatissa vireille heidän saadessaan asiakirjat. Maistraattiin toimitettavien isyysasiakirjojen tulee olla huolellisesti täytetty. Mikäli asiakirjoissa havaitaan puutteita tai isyyskysymyksessä on epäselvyyttä, maistraatilla on oikeus pyytää tunnustuksen vastaanottaneelta lastenvalvojalta täydentäviä asiakirjoja tai tarvittaessa muita lisäselvityksiä. Mikäli lastenvalvojalla ei ole toimittavaa tarvittavaa lisäselvitystä, on maistraatin ratkaistava asia käytössä olevien tietojen perusteella. Ratkaisusta on annettava tieto asianosaille ja lastenvalvojalle. Tapauksissa joissa tunnustamisissa on muoto- tai menettelyvirhe, tulee maistraatin hylätä tunnustaminen ja perustella päätös kirjallisesti. Maistraatin tekemään päätökseen ei ole mahdollista hakea muutosta. Asianosaisella eli lapsella ja isällä on kuitenkin oikeus nostaa isyyden vahvistamista koskeva kanne isyysasian ratkaisemiseksi. Maistraatti ilmoittaa kanneoikeudesta ja sen määräajasta kielteisen vahvistamis päätöksen liitteenä. (Kangas, 2006, 42-23; Helin, 2016, 137-139, 144)

Isyyden vahvistamista oikeusteitse varten on asianosaisen nostettava kanne. Kanteen nostamiselle on isyyslaissa (13.1.2015/11) määritelty tietyt edellytykset. Kanteen nostaminen tapahtuu joko lastenvalvojan kunnan tuomiopiiriin kuuluvassa tuomioistuimessa, tai lapsen tai lapsen äidin kotipaikkakunnan tuomioistuimessa. Kanteen voi nostaa lapsi, jonka isyyttä ei ole todettu isyysolettaman mukaan eikä vahvistettu maistraatissa. Myös miehellä joka kokee olevansa lapsen isä, on mahdollisuus nostaa kanne. Kanne voidaan nostaa esimerkiksi sellaisissa tilanteissa, joissa isyyden selvittäminen on keskeytetty lastenvalvojan toimesta tai lapsesta/ äidistä ei ole saatu dna näytettä oikeusgeneettistä isyystutkimusta varten tai maistraatti on jättänyt isyyden vahvistamatta jonkin painavan syyn vuoksi. Oikeusteitse lapsen isyyksiä vahvistetaan huomattavasti vähemmän kuin tunnustamisten perusteella maistraatissa. Vuonna 2016 tuomioistuimen päätöksellä isyys vahvistettiin vain 79 tapauksessa 22 774 vahvistetusta isyydestä.

(Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL, 2017; Kangas, 2006, 43-33; L 13.1.2015/11, 29§)

Lapsen ollessa alaikäinen, hänen puhevaltaansa käyttää oikeudessa isyyden vahvistamista koskevassa asiassa lastenvalvoja. Lastenvalvojan lisäksi lapsen huoltajalla ja lapsella itseällä 15 vuotta täytettyään on oikeus käyttää puhevaltaa. Lapsi haastaa vastaajaksi sen miehen/miehet joidenka voidaan luultavimmin olettaa olevan lapsen isäehdokkaat. Haastehakemukseen tulee laittaa liitteeksi pöytäkirja isyyden selvittämisestä, mikäli isyys on pitänyt selvittää lain mukaan. (Kangas, 2006, 44; L 13.1.2015/11, 32§, 34§)

Oikeudenkäynnin tarkoituksena on näyttää toteen, kuka on lapsen oikea isä. Uuden isyyslain mukaisesti lapsen isä on se mies, joka on siittänyt lapsen. Oikeudenkäynnissä pyritään isyys toteamaan oikeusgeneettisen isyystutkimuksen perusteella. DNA-tutkimus ei aina välttämättä tuota isyydestä sadan prosentin varmuutta, mutta monesti pystytään sulkemaan epävarmat vaihtoehdot pois. Mikäli mahdollista isäehdokasta/isäehdokkaista ei saada DNA-tutkimukseen on makaamisnäytöllä suuri merkitys isyyden vahvistamiseen. Tilanteissa joissa isyys on epäselvä, eikä asianosaiset ole aloitteellisia isyyden vahvistamiseen, on tuomioistuimella mahdollisuus määrätä äiti, isä ja mahdollinen isä oikeusgeneettiseen isyystutkimukseen. Tuomioistuimen on kuitenkin annettava mahdollisuus asianosaille tulla asiasta kuulluksi. Tilanteissa joissa lapsen mahdollinen isä on kuollut, on tuomioistuimella oikeus ottaa vainajasta dna-näyte, mikäli ruumista ei ole vielä haudattu tai tuhattu. Jos vainaja on jo haudattu, voi tuomioistuin käyttää isyyden selvittämiseen vainajasta aikaisemmin otettuja ja talteen pistettyjä dna-näytteitä. Tapauksissa joissa näytettä ei ole vainajasta otettu, mutta tarvitaan kiireellisesti ja vahvistamisen turvaamiseksi, ei tarvita kuolleen miehen perillisten tai lesken suostumusta. (Helin, 2016, 174-176; Gottberg, 2013, 151)

4.5 Isyyden kumoaminen

Isyys on mahdollista kumota, mikäli oikeusgeneettinen isyystutkimus osoittaa tai muulla tavoin on pystytty osoittamaan isän olevan toinen kuin kenelle isyys on

vahvistettu. Tavallisesti isyyden kumoamista koskeva kanne laitetaan vireille käräjäoikeuteen. Kanteen isyyden kumoamisesta voi nostaa lapsi, lapsen äiti tai isä, kenet on vahvistettu lapsen isäksi avioliiton perusteella tai maistraatti on isyyden vahvistanut. Erityistapauksissa myös miehellä joka kokee olevansa lapsen isä, on mahdollisuus nostaa isyyden kumoamista koskeva kanne. Tällaisissa tapauksissa on oltava näyttöä siitä, että lapsen äiti ja aviomies eivät ole asuneet yhdessä lapsen syntymän aikana ja mahdollinen oikea isä on asunut lapsen äidin kanssa yhdessä ja osallistunut lapsen elämään. Tuomioistuimen tehtävänä on arvioida, onko kanteen nostamisella vaikutuksia lapsen elämään ja onko se lapsen edun mukaista. Viranomaisilla ei ole velvollisuuksia auttaa henkilöä hankkimaan isyyden kumoamiseen tarvittavaa näyttöä, mikäli prosessin seurauksena lapsi saattaa jäädä ilman isää. (L 13.1.2015/11, 39§ - 42§)

Uuden isyylain myötä maistraatti voi kumota isyyden tapauksissa, joissa lapsen isyys on todettu äidin avioliiton perusteella ja toinen mies tunnustaa olevansa lapsen isä. Maistraatti voi vahvistaa isyyden tunnustamisen, kun äiti, isä ja erityistapauksissa myös lapsi on tunnustamisen hyväksynyt. Isyysolettaman perusteella tullut aviomiehen isyys kumoutuu samalla. Isyydestä epävarmat vanhemmat voivat kuuden kuukauden sisällä lapsen syntymästä selvittää ja varmistaa lapsen isyyden lastenvalvojan luona. Jos oikeusgeneettinen isyystutkimus osoittaa, ettei aviomies olisikaan lapsen isä, voitaisiin isyyden kumoamisessa käyttää lastenvalvojan laatimaa pöytäkirjaa näyttönä. Vanhemmilla on vuosi aikaa lapsen syntymätä hakea maistraatista isyyden kumoamista. Isyyden kumoamista kyseisissä tapauksissa on haettava vanhempien yhdessä. Maistraatilla ei ole asiassa toimivaltaa, mikäli vanhemmat ovat asiasta erimielisiä tai toinen lapsen vanhemmista on kuollut ennen kumoamishakemuksen tekemistä. (L 13.1.2015/11 40§; Helin, 2016, 204-206)

5 TUTKIMUSKYSYMYKSET

Tutkimuskysymykset muotoutuvat tutkimusongelmasta, kysymyksien avulla tutkijan on helpompi etsiä tietoa tutkittavasta ongelmasta ja valita tutkimusmenetelmä. Näin tutkimuksen lähtökohtia voidaan tarkentaa aina tutkimuksen alusta tutkimuksen edetessä loppuun asti. Tutkimuksen lopussa tutkimuskysymysten avulla pystytään tarkistamaan, ollaanko tutkimuksella vastaamassa haluttuun tutkimusongelmaan. Tutkimuskysymykset tulee olla muotoiltu ja esittää teoreettisesti relevantilla tyylillä, jonka avulla tutkija pystyy asettamaan koko tutkimusongelman teoreettisen viitekehyksen sisälle. (Saukkonen, 2017)

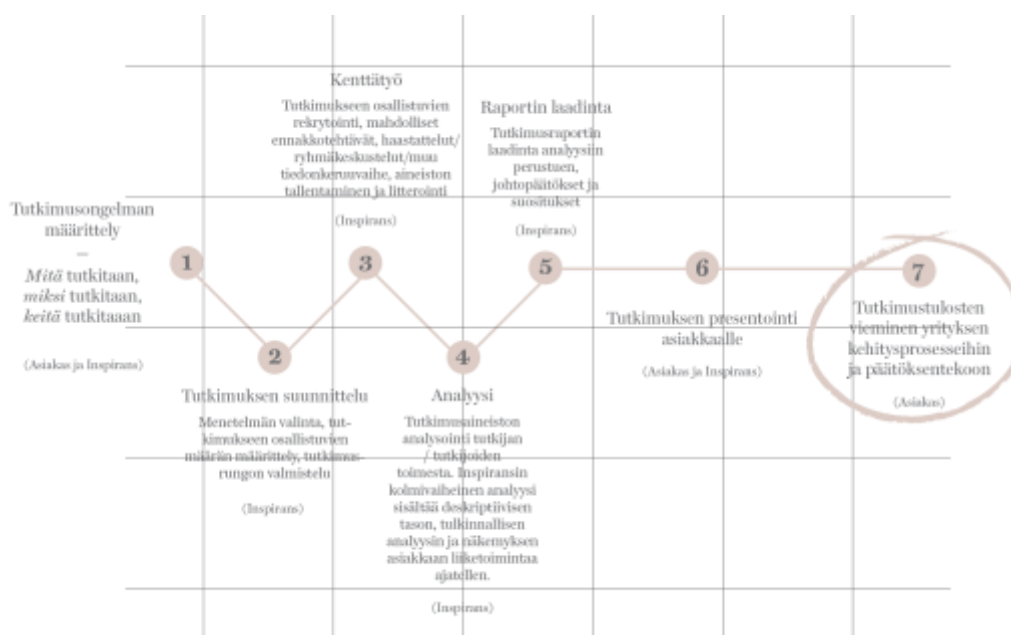
Opinnäytetyössäni on neljä tutkimuskysymystä, jotka olen muodostanut tutkimustehtävän pohjalta. Tämän opinnäytetyön tutkimustehtävä on: kuinka uusi isyyslaki on lähtenyt toimimaan Pohjanmaalla viranomaisten näkökulmasta. Työn tavoitteena on saada haastatteluiden avulla tutkimuskysymyksiin monipuolisia vastauksia ja näin laadukasta tietoa tutkittavasta aiheesta.

1. Miten haastateltavat viranomaiset kuvaavat uuden isyylain toimivuutta?
2. Vaikuttaako ennen lapsen syntymää tehtävä isyydentunnustaminen prosessin luotettavuuteen?
3. Onko muutoksella ollut vaikutuksia isyyden kumoamisiin?
4. Vaikuttaako viranomaisen asema heidän näkemykseensä uudesta isyyslaista?

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Tämän opinnäytetyön empiirinen osuus koostuu haastatteluista. Työssä käytin laadullista eli kvalitatiivista menetelmää. Opinnäytetyöhön haastattelin kolmea lastenvalvojaa, Pohjanmaan käräjäoikeuden kahta käräjätuomaria ja Länsi-Suomen maistraatin toimistosihteerii. Tavoitteena oli saada relevanttia tietoa siitä, miten näiden viranomaisten näkökulmasta uusi isyyslaki on lähtenyt toimimaan.

Olen edennyt opinnäytetyöprosessissani kuvion 2 mukaisesti. Aloitin opinnäytetyöprosessini tutkimusongelman määrittelyllä ja selvitin mitä teen ja miksi. Aloitusvaiheen jälkeen suunnittelin, miten toteutan työn. Perehdyin aiheeseen liittyvään teoriaan ja valmistuin tiedonkeruuvaiheeseen. Tässä työssä tiedonkeruuna toimivat haastattelut, haastatteluista saadut tiedot analysoitiin ja laadittiin johtopäätökset tutkittavasta aiheesta. Tutkimuksessa pyrittiin saamaan vastauksia suunnitteluvaiheessa laadittuihin tutkimuskysymyksiin. (Lindfors, 2004, 18-19)

Kuvio 2. Kvalitatiivisen tutkimuksen eteneminen (Inspirans, 2017).

6.1 Laadullinen – kvalitatiivinen tutkimus

Laadullisella tutkimuksella on tarkoitus saada vastauksia kysymyksiin millainen, miten ja miksi. Laadullisella tutkimuksella pyritään ymmärtämään tutkittavaa kohderyhmää syvällisemmin (Inspirans, 2017). Tutkittavan aiheen teorialla on todella suuri merkitys laadullisessa tutkimuksessa, sitä voidaan pitää välttämättömänä tutkimuksen kannalta. Teorian merkitys konkretisoituu esimerkiksi luotettavuuden ja metodien hahmottamisessa. Teoriasta pystytään mieltämään koko tutkimuskokonaisuus. (Tuomi & Sarajärvi, 2013, 18)

Tärkeä asiana laadullisessa tutkimuksessa on havaintojen teorialähtöisyys. Nämä toimivat perusteluina tutkittaville asioille, joihin tutkimus perustuu. Yksilön käsityksellä ja merkityksellä tutkittavasta ilmiöstä ja tutkimusvälineillä, joita tutkimuksessa käytetään, on suuri vaikutus tutkimuksen tuloksiin. Tätä tarkoittaa havaintojen teoriapitoisuus (Tuomi & Sarajärvi, 2013, 20). Kvalitatiivisessa tutkimuksessa ideana ei ole analysoida numeerisia arvoja, vaan keskittyä mielipiteisiin ja tarkastella näiden syitä ja seurauksia. Haastatteluiden ansioista kvalitatiivisessa tutkimuksessa pystytään analysoimaan johtopäätöksiä moniulotteisemmasta näkökulmasta. (Taloustutkimus Oy, 2017).

6.2 Haastattelut

Aineistonkeruun tein teemahaastatteluilla, eli puolistrukturoituina haastatteluina. Teemahaastatteluissa haastattelija on etukäteen valinnut haastattelujen teemat ja kirjoittanut itsellensä ylös teemoihin liittyviä tarkentavia kysymyksiä. Valitsemani teemat perustuvat tämän tutkimuksen teoriaosuuteen, eli jo tiedettyyn tietoon. Teemahaastattelun tarkoituksena on saada haastateltavan oma tulkinta ja näkemys teemoista, haastateltavalle annetaan avoin mahdollisuus kertoa näkemyksensä. Haastatteluissa esitän kaikille haastateltaville samat kysymykset. Jokainen haastateltava voi vastata kysymyksiin omin sanoin, eikä heidän vastauksiansa ole sidottu tiettyihin vastausvaihtoehtoihin. Teemahaastatteluissa esitettävät kysymykset on suunniteltu etukäteen, haastattelijalla on kuitenkin mahdollisuus muuttaa kysymysten sanamuotoja riippuen haastateltavasta. (Tuomi & Sarajärvi, 2013, 75; Hirsjärvi & Hurme, 2000, 47)

Huolellinen suunnittelu on teemahaastattelun lähtökohta. Tutkijan on hyvin tärkeää tiedostaa mikä on tutkimuksessa hänen tutkimuskysymyksensä, näin välttyään myös epämiellyttäviltä tilanteilta haastateltavien kanssa. Tutkittavaan aiheeseen ja aikaisempiin tutkimuksiin samaisesta aiheesta perehtynyt henkilö pystyy toimimaan haastatteluissa johdonmukaisemmin ja viestii haastateltavalle perehtyneisyyttä aiheeseen. (Lindfors, 2004, 20-21)

Haastattelut koostuivat neljästä teemasta, joiden sisälle laadittiin ennalta kahdeksan pääkysymyksestä. Haastatteluissa esitettiin lisäksi tarkentavia apukysymyksiä ja jokaiselle haastateltavalle hänen työkuvaansa liittyvä kysymys. Haastateltavia oli yhteensä kuusi, kolme lastenvalvojaa, yksi maistraatin virkailija ja kaksi käräjäoikeuden tuomaria. Lastenvalvojien ja maistraatin haastattelut toteutettiin kasvotusten, käräjäoikeuden haastattelut toteutettiin sähköpostin välityksellä käräjätuomareiden työkiireiden vuoksi.

Työhöni haastattelin kolmea lastenvalvojaa Pohjanmaan alueelta. Lastenvalvojat toimivat kolmen eri kunnan alueella. Lastenvalvojilla on isyyden selvittämisessä suuri tehtävä, heidän roolinsa isyydenselvittämisprosessissa on hyvin merkittävä. Monissa tapauksissa lastenvalvoja on mukana prosessin alusta loppuun saakka. Uusi isyyslaki on lisännyt lastenvalvojien työmäärää ja tuonut lisää vastuuta muun muassa oikeusgeneettisten isyystutkimuksien tekemisen myötä (HE 91/2014). Haastattelun tarkoituksena oli saada lastenvalvojilta heidän kokemukseräinen näkemyksensä uuteen isyyslakiin. Suurin osa heidän työstänsä pohjautuu isyyslain noudattamiseen ja soveltamiseen.

Yksi opinnäytetyöhön haastateltavista viranomaisista oli Länsi-Suomen maistraatin Vaasan yksiköstä. Pohjanmaan alueella isyyksiä vahvistaa myös Länsi-Suomen maistraatin Seinäjoen yksikkö. Maistraatin tehtäviin kuuluu isyyksien vahvistaminen. Uuden isyyslain myötä tehtäviin tulivat myös isyyksien kumoamiset tapauksissa joissa, lapsen isyys on äidin avioliiton mukaan vahvistettu ja toinen mies tunnustaa avioliitossa olevan naisen lapsen omakseen (Maistraatti, 2017). Maistraattia voidaan pitää avoparien isyysasioiden päättävänä elimenä.

Käräjäoikeuden tehtävä isyydentunnustamisprosessissa on hyvinkin merkityksellinen, mikäli isyyden tunnustaminen muodostuu pitkäksi prosessiksi ja etenee aina käräjäoikeuteen saakka. Käräjäoikeuksiin asti tapauksia menee vuosittain hyvin vähän verraten isyyden tunnustamisten kokonaismäärään. Riitaisissa ja epäselvissä tilanteissa on mahdollisuus nostaa isyyskanne, joka käsitellään toimivaltaisessa käräjäoikeudessa. Pohjanmaan käräjäoikeuden tuomiopiiriin kuuluvat Etelä-Pohjanmaan, Keski-Pohjanmaan ja Pohjanmaan käräjäoikeuksien tuomiopiirit. Haastateltavat tuomarit toimivat Pohjanmaan käräjäoikeudessa. (Oikeus.fi, 2017)

6.3 Haastatteluiden analysointi

Analysoitaessa saatuja tuloksia tulee poimia haastatteluista keskeinen sisältö kunkin haastateltavan kohdalla. Haastatteluista saatuja tuloksia kuvaillaan ennen johtopäätöksiä. Tutkimuksessa tulee esittää myös tulosten epävarmuustekijöitä. Johdonmukaisesti ja monipuolisesti kerrotut epävarmuustekijät tukevat tutkimuksen tieteellistä arvoa. Näin pystytään myös arvioimaan yleistettävyyttä otokseen valittujen haastateltavien vastauksien osalta. Johtopäätöksiä tehdessä mietitään tutkimuksen validiteettia ja reliabiliteettia. (KvantiMOTV, 2010)

Haastatteluista saadut vastaukset käsitellään anonymisti haastateltujen toiveesta. Analysoitaessa vastauksia haastattelukysymykset on jaettu teemojen mukaisiin ryhmiin. Teemojen sisällä analysoidaan haastateltavien kertomia näkemyksiä esitettyihin kysymyksiin. Analysoidessani haastatteluilla saatuja tuloksia keräsin saadusta materiaalista oleellimmat asiat, joilla on merkitystä tutkimuskysymysten suhteen. Pohdin tulosten merkitystä suhteessa työni tutkimusongelmaan. Analysoidessani vastauksia mietin myös työni luotettavuutta.

7 TULOKSET

Ensimmäisessä teemassa käydään läpi haastateltavien viranomaisten taustoja. Tarkoituksena tutkimuksessa on selvittää, onko viranomaisen asemalla merkitystä tutkimuksella saatuihin tuloksiin. Haastatelluilla lastenvalvojilla on vuosien kokemus sosiaalialalta. Lastenvalvojan virassa kaksi haastateltavista on työskennellyt noin viiden vuoden ajan ja yksi kaksi vuotta. Maistraatin isyyden vahvistamisia tekevä virkailija on työskennellyt virassaan vuosien ajan, isyyden vahvistamiset tulivat haastateltavan työnkuvaan noin kymmenen vuotta sitten. Toinen käräjäoikeuden tuomareista on työskennellyt virassa 35 vuotta, toisella haastatelluista on viisi vuotta kokemusta käräjätuomarin virasta. Tätä ennen hän on työskennellyt julkisena oikeusavustajana. Yhtenäistä kaikille haastateltaville on pitkä työkokemus omassa virassaan tai vastaavissa tehtävissä.

7.1 Uuden ja vanhan isyyslain keskeisimmät muutokset

Ensimmäiseksi haastateltavat kertoivat näkemyksiänsä uuden isyyslain toimivuudesta ja keskeisimmistä muutoksista. Lastenvalvojat kokivat yleisesti ottaen muutoksien olleen hyviä ja vastanneen heidän odotuksiaan. Yksi lastenvalvoja nosti esille kaksi hyvänä pitämää muutosta uudessa isyyslaissa, äidin vastustusoikeuden poiston ja kanneoikeuden palauttaminen. Haastatteluista nousi vahvasti esille lastenvalvojien yhtenäinen kokemus vuoden 2016 alun olleen sekavaa lain tullessa voimaan. Haasteita tuottivat lomakkeiden epäselvyys ja ohjeistuksen puute. Maistraatin odotukset uudessa isyyslaissa kohdistuivat uusiin toimintatapoihin ja prosessin sähköisyyteen, joiden tarkoituksena on helpottaa prosessia. Haastattelussa oli havaittavissa pettynäisyys, koska prosessi ei ole sähköistynyt vielä kahden vuoden jälkeenkään. Esille prosessin monimutkaisuudesta nousi kuinka kunkin tahon, kuten neuvolan terveydenhoitajan, lastenvalvojan ja maistraatin isyydenvahvistajan pitää täyttää omille lomakkeilleen muun muassa asiakkaiden henkilötiedot. Haastateltava kertoi myös, kuinka tarkoituksenmukaista olisi, että henkilötietoja ei tarvitsisi täyttää moneen kertaan. Moninkertaisesti tehty työ vie enemmän aikaa ja painovirheiden mahdollisuus lisääntyy. Käräjätuomarit eivät osanneet ottaa kantaa

kysymykseen, koska isyysasiat ovat sen verran harvinaisia, ettei uusia muutoksia ole joutunut pohtimaan.

Lastenvalvojat joutuivat hieman miettimään vastauksia kysymykseen äidin vastustusoikeuden poistosta. Yksi lastenvalvojista kertoi hoitaneensa muutaman tapauksen näiden kahden vuoden aikana, joissa äiti oli vastustanut isyyden selvittämistä. Toinen lastenvalvoja oli saanut hoidettavakseen yhden tapauksen, mutta asia oli kuitenkin rauennut keskustelemalla. Yhden lastenvalvojan kohdalle ei ole osunut tapauksia, eikä hän koe selvittämisten lisääntyneen tämän muutoksen myötä. Yhtenäistä lastenvalvojien vastauksille oli se, että heidän näkemyksensä mukaan äidin vastustusoikeuden poisto on hyvä muutos lainsäädäntöön. Maistraatissa kysymykseen ei osattu ottaa kantaa ja käräjäoikeudessa ei ole huomattu isyystapauksien määrän nousseen tai käsittelytapojen muuttuneen äidin vastustusoikeuden poiston myötä.

Uuden isyyslain suurimpaan muutokseen, ennen lapsen syntymää tapahtuvasta isyyden tunnustamisesta koskevaan kysymykseen haastateltavat kertoivat paljon omia kokemuksiaan. Kyseisellä muutoksella on ollut vaikutuksia jokaisen haastatellun viranomaisen tehtävään. Jokaisessa haastattelussa nousi esiin niin hyviä, kuin myös huonojakin puolia muutoksesta. Haastatteluista käy ilmi, kuinka tänä vuonna on jo tehty ennen lapsen syntymää tapahtuvia tunnustamisia määrällisestä enemmän kuin lapsen syntymän jälkeen tapahtuvia. Lastenvalvojilla oli hyvinkin yhteneväinen linja ennen lapsen syntymää tapahtuvan tunnustamisen hyvistä puolista. Esiin tulleita asioita ovat muun muassa helppous vanhemmille ja tunnustamisen helppous tilanteissa, joissa vanhemmat elävät jo avoliitossa. Ennen lapsen syntymää tapahtuva isyyden tunnustaminen tapahtuu äitiysneuvolassa. Monessa haastattelussa nousi esiin neuvoloiden toiminta silloin kun laki astui voimaan. Kaksi lastenvalvojaa kertoi neuvoloiden toiminnan olleen epävarmaa ja hieman vastahakoista tunnustamisen aloittamisen suhteen, lisäksi esille nousi koulutuksen ja riittävän ohjeistuksen puuttuminen uusiin muutoksiin. Yksi lastenvalvojista kertoi yhteistyön neuvolan ja lastenvalvojan välillä olevan tiivistä, eikä näin ollen ole havainnut neuvolatoiminnassa samanlaisia piirteitä kuin muut lastenvalvojat. Kysyttäessä isyyden tunnustamisten luotettavuudesta,

lastenvalvojen kohdalla kuitenkin nousi esille mietintö neuvolan terveydenhoitajien juridisesta osaamisesta ja yleisesti ottaen ammattitaidosta tunnistaa asiakkaiden tarkoitusperät isyyden tunnustamisissa. Luotettavuutta pidettiin faktana, mutta tunnustamisten sisällöstä lastenvalvojat eivät pysty mitään sanomaan. Maistraatin kohdalla positiivisena asiana mainittiin ennen lapsen syntymää tapahtuvan tunnustamisen toimivan sellaisissa tilanteissa erinomaisesti, joissa vanhemmilla ei ole kiirettä kastaa lasta ja saada lapselle isän sukunimeä. Isän sukunimi voidaan antaa lapselle vasta sitten, kun isyys on vahvistettu. Haastateltava kertoi, kuinka lastenvalvoja puolestaan voi toimittaa ennen lapsen syntymää tapahtuneen isyyden tunnustamisen vahvistettavaksi vasta sitten kun 30 päivää on kulunut lapsen syntymästä. Osa vanhemmista on ollut tyytymättömiä kuukauden odotteluun tilanteissa, joissa lapsen nimen rekisteröinnillä on kiire. Haastattelusta selvisi myös, kuinka tarvetta tälle katumisajalle ei käytännössä näytä olleen. Maistraatin isyydenvahvistaja pitää haasteena sitä, että isyydentunnustamisprosessiin osallistuu aikaisempaan lakiin verrattuna enemmän henkilöitä, kun tunnustamisia otetaan vastaan neuvoloissa. Haastateltava mainitsi myös, kuinka lastenvalvojen vaihtuessa uusien lastenvalvojen perehdytys työhön ei välttämättä ole riittävä joissakin kunnissa.

Yksi haastattelun kysymyksistä käsitteli haastateltavien eteen tulleita odottamattomia ja haastavia tilanteita koskien isyyden tunnustamista ennen lapsen syntymää. Yhdelle lastenvalvojista on uuden lain tultua voimaan tullut monia odottamattomia tilanteita koskien vanhoja tunnustamattomia isyyksiä. Haastateltava kokee kynnyksen madaltuneen tulla tunnustamaan isyys myöhemmin, jopa vuosia lapsen syntymän jälkeen. Nämä ovat haasteellisia tehtäviä ja vaativat paljon selvitystyötä. Haastateltava kertoi myös, kuinka uuden lain myötä DNA-näytteenoton siirtyessä lastenvalvojalle on helpottanut näiden vanhojen tapausten selvittämistä. Kyseinen lastenvalvoja kertoi myös turvapaikanhakijoiden määrän voimakkaan äkillisen lisääntymisen vaikuttaneen isyyden tunnustamisiin. Tämä on tuottanut haasteita ja epäilyksiä onko taustalla muitakin tekijöitä esimerkiksi turvapaikan saaminen. Lakiuudistus ja turvapaikkakriisi tulivat Suomeen juuri samanaikaisesti, mikä on luonut viranomaisille haasteita. Kahden muun lastenvalvojan kanssa ei vastaavia asioita

noussut ilmi haastatteluissa. Yleisesti ottaen heillä on ollut joitakin haastavampia tapauksia, joiden selvittämiseen on mennyt aikaa. Maistraatin haastattelussa tuli ilmi vastaavia odottamattomia tilanteita kuin yhden lastenvalvojan kohdalla. Maistraatissa on tuottanut lisätyötä ulkomaalaisten äitien siviilisäätysten selvittäminen. Ulkomaalaistaustaisilla äideillä ei välttämättä ole tietoa siviilisäädystä Suomen väestötietojärjestelmässä. Esimerkkinä haastateltava kertoi, kuinka maistraattiin on saattanut tulla vahvistettavaksi isyys, vaikka äidin siviilisäätty ei ole tiedossa väestötietojärjestelmän mukaan. Haastateltavan mielestä prosessia voitaisiin kehittää siihen suuntaan, että äidin siviilisäätty tulisi tarkasti selvittää jo prosessin alkuvaiheilla äitiysneuvoloissa ja neuvoa tulevaa äitiä hankkimaan asianmukainen siviilisäättytodistus kotimaansa viranomaisilta tilanteissa, joissa äidin siviilisäättytieto puuttuu väestötietojärjestelmästä. Näin isyyden vahvistusvaiheessa asia olisi jo mahdollisesti kunnossa, eikä vahvistaminen turhaan viivästyisi. Haastateltava kertoi, kuinka siviilisäättytodistusten hankkiminen ulkomailta saattaa kestää joskus hyvinkin kauan. Esimerkin haastateltava kertoi tapauksesta, jossa lapsen isyys oltiin tunnustettu neuvolassa terveydenhoitajalle, vaikka pariskunta oli naimisissa. Kärjäjätuomareiden haastatteluissa ei tullut vastauksia tähän kysymykseen.

Laki on muuttanut myös vanhempien tehtävää isyyden tunnustamisessa, haastateltavilta kysyttiinkin kuinka vanhemmat ovat suhtautuneet uuteen isyyslakiin. Palaute vanhemmilta on ollut vähäistä kahden haastatellun lastenvalvojan kohdalla. Esille haastattelussa nousi tapaus, jossa pariskunta oli kertonut, etteivät he ole tiedneet mahdollisuudesta tunnustaa isyyttä ennen lapsen syntymää. Pääsääntöisesti saatu palaute on ollut positiivista näiden lastenvalvojien kohdalla. Kolmannen lastenvalvojan kohdalla saadun palautteen määrä on ollut huomattavaa verraten muihin lastenvalvojiin. Asiakkaat ovat olleet tyytymättömiä, kun lakiuudistukset eivät ole lähteneet toimimaan kunnolla heti vuoden 2016 alusta alkaen. Haastateltava koki, ettei palautetta ole annettu oikeille henkilöille. Esimerkkinä hän kertoi, kuinka alun ongelmat suurimmilta osin kohdistuivat neuvoloihin, mutta lastenvalvojat saivat tästä negatiivista palautetta. Maistraatti on saanut palautetta 30 vuorokauden katumisajasta. Tämä aika on tullut joillekin vanhemmille yllätyksenä. Vanhempien puhelut ovatkin

työllistäneet maistraattia, kun vanhemmat ovat kyselleet isyyden vahvistamisen viipymisestä. Heistä moni on luullut isyyden vahvistamisen tapahtuvan heti lapsen synnyttyä, kun isyys on tunnustettu ennen lapsen syntymää.

Haastatteluilla pyrittiin saamaan tietoa muutoksien vaikutuksista isyyksien kumoamisiin. Lastenvalvojien kohdalle ei ole tullut eteen tapauksia, joissa isyys olisi kumottu tai peruutettu lapsen syntymän jälkeen 30 vuorokauden sisällä. Yksi haastateltavista lastenvalvojista kertoi tehneensä muutaman isyyskanteen yhdessä asiakkaan kanssa, mutta varsinaisia isyyden kumoamisia tai peruuttamisia ei ole hänelle tullut. Maistraatin haastateltava kertoi, ettei ole havainnut isyyksien kumoamisten määrän nousseen uuden lain myötä. Haastatellut käräjäoikeuden tuomarit kertoivat, ettei muutos ole vaikuttanut isyyden kumoamisiin, käsiteltävien tapauksien määrä ei ole noussut.

7.2 Lakimuutoksen aiheuttamat muutokset viranomaisten työtehtäviin

Haastattelun kolmantena teemana oli viranomaisten työtehtäviin tulleiden muutosten selvittäminen. Uusi isyyslaki toi jokaiselle isyysprosessissa mukana olevalle viranomaisille toimenkuvaan muutoksia. Lastenvalvojille uusi laki toi osaltaan helpotusta työmäärään, mutta samalla tehtävät kuitenkin lisääntyivät. Vastuu lisääntyi esimerkiksi DNA-näytteenottojen myötä ja lastenvalvojan vastuusta selvittää isyys 17 ikävuoteen saakka. Haastattelussa lastenvalvojat saivat vapaasti kertoa omia kokemuksiaan työn muutoksista. Lastenvalvojien vastauksissa oli havaittavissa paljon yhtäläisyyksiä. Yhtenä suurimpana juuri lain alkuvaiheiden vaikeudet ja epäselvyydet tuottivat todella paljon työtä. Lastenvalvojien haastatteluista yhtenäisenä asiana nousi esille myös lomakkeiden hankaluus. Lomakkeet sisältävät kohtia, joissa tulee olla hyvin tarkkana. Lastenvalvojat mainitsivat myös 30 vuorokauden jälkeen lähetettävästä vahvistamisesta tulleen myös lisää muistettavaa. Yksi lastenvalvojista koki alun ongelmista selvittyä työmäärän vähentyneen. Lastenvalvojien kohdalla oli selvästi myös erilaisia kokemuksia työmäärästä. Yksi kertoi haastattelussa uuden lain myötä tulleen paljon vanhoja ja monimutkaisia asioita selvitettäväksi. Lisäksi tullut tapauksia, joita joudutaan selvittämään ympäri maailmaa. Tämän lastenvalvojan kohdalla on DNA-testien tekeminen yleistynyt huomattavasti

uuden lain tultua voimaan. Haastateltava kertoi, kuinka DNA- testejä tehdessä on oltava hyvin tarkkana, testien tekeminen käsittää monta eri vaihetta joiden on mentävä oikein. Kyseinen lastenvalvoja on tehnyt DNA-testejä noin 70 kappaletta uuden lain voimassaolon aikana. Kahden muun haastatellun lastenvalvojan kohdalla DNA-testejä ei ole suoritettu sen enempää kuin vanhan isyyslain aikana.

Maistraatin tehtäviksi vanhojen työtehtävien rinnalle tulivat uuden lain myötä miehen kuoleman jälkeiset isyyden vahvistamiset. Tilanteet ovat pääasiassa sellaisia, joissa mies on tunnustanut isyyden ennakkoon tai isyyden tunnustanut mies on kuollut ja isyys vahvistetaan kuolleen miehen oikeudenomistajien suostumuksella. Maistraatilla on uuden lain myötä mahdollisuus kumota isyys tilanteissa, joissa lapsi on isyyssolettaman mukaan saanut isän, mutta äiti ja hänen aviomiehensä on pyytänyt isyyden selvittämistä. Mikäli DNA-testien perusteella voidaan todeta, ettei aviomies ole lapsen oikea isä maistraatti kumoo isyyssolettaman mukaan tulleen isyyden (HE 91/2014). Länsi-Suomen maistraatissa koetaan muutosten myötä työmäärän kasvaneen. Haastateltava painotti tämänkin kysymyksen kohdalla työtehtävien mahdollisesti helpottuvan, kunhan prosesseja kehitetään tulevaisuudessa enemmän sähköisesti tapahtuvaksi, mitä maistraatissa kovasti odotetaan. Haastateltavalla on tullut eteen vain yksi tapaus, jossa lapsen äiti ja aviomies ovat yhdessä pyytäneet isyyden selvittämistä 6 kuukautta lapsen syntymän jälkeen ja DNA-tutkimuksella oli todettu, ettei aviomies ole lapsen oikea isä. Kuoleman jälkeisiä isyyden vahvistamisia ei ole haastateltavalle tullut. Käräjätuomarit eivät kokeneet työmääränsä nousseen isyysasioiden kohdalla.

7.3 Uuden isyyslain vaikutukset lapsen, äidin ja isän asemaan

Haastattelun neljäntenä teemana oli lain vaikutukset lain kohteeseen eli lapseen, äitiin ja isään. Haastattelussa pyrittiin saada viranomaisten näkökulma siitä, kuinka uusi laki on vaikuttanut lapsen asemaan. Onko lapsen etua ja asemaa parannettu ja kuinka yhdenvertaisuus toteutuu eri perheissä. Haastattelulla haluttiin saada mietteitä haastateltavilta myös äidin ja isän asemasta ja oikeuksista. Onko uusi laki lisännyt tasa-arvoa ja ovatko ihmiset tietoisia kaikista oikeuksistaan, esimerkiksi mahdollisen isän kanneoikeuden osalta.

Yksi lastenvalvojista ei osannut haastattelussa ottaa kantaa kyseisiin kysymyksiin. Kaksi muuta lastenvalvojaa näkivät lain parantavan osapuolten asemaa isyysasioissa. Toinen lastenvalvojista kertoi haastattelussa näkemyksensä lapsen asemaan tulleen suuria parannuksia, nyt uuden lain myötä on selvitetty isyyksiä jotka ovat jostakin syystä jääneet selvittämättä. Lastenvalvoja kokee, että lapsella on oikeus tietää kuka, hänen isänsä on ja lastenvalvojan tehtävä on se selvittää. Haastateltavalla oli vahva tuntemus, kuinka tärkeää lapsen on tietää oma perimänsä eikä lapsen edun mukaista ole rakentaa omaa identiteettiä valheiden varaan. Haastateltava koki myös tasa-arvon lisääntyneen ja äiti-vetoisuuden vähentyneen. Isän merkitys on kasvanut huomattavasti ja juuret pystytään luomaan nyt äidin kuin myös isänkin puolelle paremmin. Haastattelussa tuli myös ilmi kuinka tietämättömiä ihmiset ovat muutoksista, ihmiset ovat saaneet paljon virheellistä tietoa netin keskustelupalstoilta. Kolmannen lastenvalvojan haastatteluissa haastateltava kertoi lapsen aseman parantuneen siltä osin, kun äidin vastustus-oikeus poistettiin ja lapsi sai oikeuden tietää, kuka isä oikeasti on. Äidin ja isän kohdalla muutos on haastateltavan mielestä ollut suurempi kuin lapsen kohdalla. Tasa-arvo on parantunut ja isien oikeudet lapseen ovat paremmat. Haastateltava kertoi odottavansa tulevaa uutta huoltolakia, koska tasa-arvo parantuu vielä enemmän äidin ja isän välillä lain tullessa voimaan.

Maistraatissa koetaan uuden lain edistäneen huomattavasti tasa-arvoa äidin ja isän välillä. Haastateltava kokee myös isän aseman parantuneen verraten vanhaan lakiin. Hän ei osannut sanoa ovatko vanhemmat tietoisia kaikista isyys lain muutoksista, maistraatin tietoon ei ole tullut mitään poikkeavaa. Käräjäoikeuden tuomareista vain toisella oli näkemys asiaan. Hän mielestään lapsen etua on parannettu, koska äiti ei pysty enää estämään isyyden selvittämistä. Haastateltava ei usko, että isät ovat tietoisia kaikista uuden lain mukana tulleista oikeuksistaan. Haastateltava myös olettaa, että sosiaaliviranomaisten tietoisuus uudesta kanneoikeudesta voi olla heikko.

8 POHDINTA

Tämän opinnäytetyön tärkein tavoite oli selvittää kuinka Pohjanmaalla virkaansa toimittavat viranomaiset kokevat uuden isyylain keskeisimmät muutokset. Haastatteluiden avulla poimittiin keskeisimmät asiat ylös heidän saadessaan kertoa omia mietteitään vapaasti lain soveltajan näkökulmasta. Tämä viimeinen luku esittää opinnäytetyön keskeisimmät tulokset ja niistä saadut johtopäätökset. Saatuja tuloksia pohditaan suhteessa teoriaan ja uuden isyylain odotuksiin. Näiden lisäksi arvioidaan tutkimuksen luotettavuutta ja eettisyyttä, sekä arvioidaan koko opinnäytetyöprosessin toteutuminen.

8.1 Keskeiset tulokset

Lähtökohtana tutkimuksessa oli olettaus uuden isyylain olleen hyvin odotettu muutos kehittyvän ja muuttuvan yhteiskunnan tarpeisiin. Suomessa yhteiskunnan ja perheiden rakenteiden muuttuttua vanha laki alkoi olla vanhanaikainen ja kankea. Muutoksien myötä isyysprosessiin tuli mukaan uusia viranomaisia hoitamaan asioita. Yksi täysin uusi taho oli äitiys- ja lastenneuvolat, joiden tehtäviksi tuli ottaa vastaan isyyden tunnustamiset ennen lapsen syntymää. Lähtökohtia tutkimuksen alussa mietittäessä mieleeni tuli ajatuksia isyyden tunnustamisten luotettavuuden säilymisestä. Tämä johti ajatuksen isyyden kumoamisista ja siihen ovatko kumoamiset lisääntyneet. Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää edellä mainittuja asioita viranomaisten näkökulmasta, ja tutkia onko heidän asemallaan vaikutusta näkemyksiin.

Yleisesti uutta isyyslakia voidaan Pohjanmaalla pitää odotettuna ja hyvänä ratkaisuna. Tutkimuksesta selvisi eroavaisuuksia odotusten suhteen. Lastenvalvojien kohdalla odotukset kohdistuivat enemmän tunnemaailmaan ja ihmisarvoihin. Maistraatti odotti lailta arkisempia asioita liittyen itse työntekoon, eikä niinkään ihmisten tuntemuksiin. Käräjätuomareiden haastatteluista ei nousut esille heidän tarkempia odotuksiaan uudesta laista. Yksi tutkimuskysymyksistä oli viranomaisen aseman vaikutus heidän näkemyksiinsä. Odotusten suhteen voidaan huomata aseman vaikuttavan hyvinkin eri lailla haastateltavien kesken. Lastenvalvojat työskentelevät asiakasrajapinnassa ja tapaavat asiakkaita

isyysprosessissa kasvotusten. Heidän työssään tulee vastaan monenlaisia perheitä ja tilanteita, joissa uuden isyylain muutokset näkyvät selkeästi. Maistraatin odotukset kohdistuivat enemmän itse työntekoon ja sen toiminnan muuttumiseen. Maistraatissa isyysprosessissa asiakkaita ei kohdata kasvotusten, vaan työ suoritetaan papereiden vastaanottamisella ja lähettämällä. Näin ollen myös odotukset ovat aseman myötä erilaiset verraten lastenvalvojien.

Isyylain muutoksista suurin toi miehille mahdollisuuden tunnustaa isyyden ennen lapsen syntymää. Tämän opinnäytetyön tutkimuskysymyksissä keskitytään tarkemmin tähän suurimpaan muutokseen ja sen vaikutuksiin. Haastattelussa esitettiin haastateltaville monia erilaisia kysymyksiä erilaisista näkökulmista liittyen muutokseen. Yhteisenä teemana saaduista tuloksista nousi esiin, kuinka ennen lapsen syntymää tapahtuva tunnustaminen on hyvä ratkaisu tilanteissa, joissa lapsen vanhemmat ovat selkeästi parisuhteessa ja elävät samaa taloutta. Lastenvalvojien kohdalla esiin astui epävarmuus neuvolan henkilökunnan pätevyydestä ja juridisesta osaamisesta vastaanottaa isyyden tunnustamisia. Tämä voidaan pohjata haastateltujen lastenvalvojien pitkäaikaiseen työkokemukseen sosiaalitoimen erinäisissä tehtävissä. Heidän mielteistään nousi esille asioita muun muassa taidosta tunnistaa tilanteet, joissa on takana esimerkiksi pakottamista tai muita ei oikean arvon omaavia perusteita. Lastenvalvojien haastattelussa nousi esille heidän halunsa hoitaa epäselvemmät tapaukset ja selvittää lapsen isyys ammattitaitoa ja kokemusta käyttäen. Maistraatin näkemyksissä heijastuivat selvästi heidän asemastaan prosessissa, sillä vastuu isyyden vahvistamisesta on suurimmaksi osaksi maistraatilla. Näkemys prosessin haasteista viranomaisten lisääntymisen myötä osaltaan pohjautuu kokemuksiin. Osaltaan nämä mainitut tekijät vaikuttavat lastenvalvojien ja maistraatin mielteisiin isyyden tunnustamisten luotettavuudesta. Luotettavuus ei kuitenkaan näytä kärsineen, mikäli asiaa mietitään isyyden kumoamisten näkökulmasta.

Tutkimuskysymyksiin saatiin haastatteluilla selkeät ja helposti tulkittavat vastaukset. Pohjanmaalla toimivien viranomaisten näkökanta oli suhteellisen yhtenäinen koko lakiuudistuksesta. Tutkimustulokset olisivat voineet olla kattavampia, mikäli haastattelut käräjätuomareiden kanssa olisi toteutettu

kasvotusten. Sähköpostin välityksellä saadut tiedot jäivät hieman suppeahkoiksi. Yhteenvetona voidaan kuitenkin pitää uuden isyyslain olleen odotettu kaikkien tutkimuksen kohderyhmään kuuluvien haastateltavien mielestä. Alun vaikeuksien jälkeen uusi laki on suurimmilta osin toteuttanut etenkin lastenvalvojien odotukset. Järjestelmien kehittyessä ja prosessin muuttuessa ajan saatossa sähköiseksi toteutuvat myös viimeisimmätkin odotukset lain suhteen. Sähköisyyden myötä voidaan prosessia tehostaa ja vähentää haavoittuvuuden riskiä.

8.2 Luotettavuuden tarkastelua

Tutkimuksen luotettavuutta arvioidaan yleisesti validiteetin ja reliabiliteetin avulla. Validiteetilla mitataan ja ilmaistaan tutkimuksen pätevyyttä, eli kuinka hyvin tässä opinnäytetyössä käytetyt haastattelut tiedonkeruumenetelminä mittaavat tutkittavaa asiaa ja kuinka tutkimuskysymyksiin saadaan vastauksia (Hiltunen, 2009). Työssäni pyrin varmistamaan pätevyyttä, validiteettia, sillä, että sain haastateltavaksi tutkimustehtävän kannalta oikeita henkilöitä, jotka toimivat isyysprosessin eri vaiheissa ja eri tehtävissä. Tutkimuksen kohderyhmä on oikea tutkimusongelman kannalta, kohderyhmän viranomaiset toimivat jokainen osallaan mukana isyysprosessissa eri tehtävissä. Haastattelukysymyksillä sain kattavia vastauksia tutkimuskysymyksiin. Haastatteluilla kerätty tieto tutkimusongelmasta on hyvä suhteessa teoriaan, viranomaisten näkökulmat lain suhteen ovat hyvin verrattavissa lain esityöhön. Vastauksista johdetut tulokset ja saadut vastaukset tukevat teorian lähtökohtia ja oletuksia. On vaikeaa arvioida, kuinka tulokset olisivat muuttuneet, mikäli tutkimukseen olisin haastatellut vielä esimerkiksi neuvolan henkilökuntaa. Tätä voitaisiin tutkia esimerkiksi jatkotutkimuksena.

Reliabiliteetilla opinnäytetyössä tarkoitetaan, miten hyvin valittu tutkimusmenetelmä mittaa tutkittavaa ilmiötä ja onko tutkimusmenetelmällä saadut tulokset toistettavissa. Reliabiliteettiin vaikuttavat esimerkiksi kuinka haastateltava ymmärtää haastateltavan sanoman ja tarkoituksen (Hiltunen, 2009). Tutkimuksen ollessa reliaabeli pystytään sitä toistamaan ja saadut tutkimustulokset eivät ole sattumanvaraisia. Tämä opinnäytetyö on reliaabeli ja

toistettavissa saman kokoisissa maakunnissa kuin Pohjanmaa on. Osittaisia pieniä muutoksia vastauksiin saattaisi tulla kaupunkien koosta riippuen, mutta pohja ajatuksilla olisi varmasti hyvin samanlainen.

8.3 Opinnäytetyöprosessin arvioiminen

Opinnäytetyön toteutus eteni suunnitelmien mukaisesti. Alkuperäisen suunnitelman mukaisen aikataulun noudattaminen ei onnistunut muiden kiireiden vuoksi, joten tutkimus toteutettiin hieman nopeammalla aikataululla, kuin alun perin oli tarkoitus. Työni teoriaosuuteen sain kerättyä kattavasti aineistoa lainsäädännöstä ja oikeuskirjallisuudesta. Keskeisten isyyslain teemojen käsittelyssä pyrin johdonmukaisuuteen. Mielestäni onnistuin avaamaan käsitteet lukijan kannalta ymmärrettävään muotoon.

Suunniteltua enemmän aikaa kului haastatteluiden toteuttamiseen ja haastatteluista saadun aineiston analysoimiseen. Haastatteluiden sopiminen oli työlästä, koska osaa viranomaisista oli vaikea tavoittaa heidän työkiireidensä vuoksi. Haastattelut toteutin kolmen lastenvalvojan ja maistraatin kanssa syyskuun lopussa. Pohjanmaan käräjäoikeudesta oli haasteellista löytää haastateltavia henkilöitä, joiden tehtäviin nimenomaisesti isyysasiat kuuluvat. Käräjätuomareiden haastattelut suoritin tarkoituksenmukaisesti sähköpostin välityksellä heidän työkiireidensä vuoksi. Haastattelukysymysten laadinta onnistui hyvin, joiden avulla haastatteluista saatiin paljon tietoa. Työssäni sain vastaukset laatimiini tutkimuskysymyksiin ja tutkimuksen tavoite täyttyi.

Jatkotutkimusaiheina voitaisiin tutkia samaista uuden isyyslain toimivuutta jonkin toisen maakunnan alueella. Samalla voitaisiin vertailla saatuja tuloksia eri maakuntien välillä. Olisi myös kiinnostavaa tietää minkälaisia muutoksia ja eroavaisuuksia vanhan ja uuden isyyslain aikana tapahtuneissa isyyden kumoamisissa on. Tutkimuksen voisi toteuttaa oikeustapauksia tutkimalla ja selvittää eroavaisuuksia eri kaupunkien välillä.

LÄHTEET

Aalto Ilana. Isyyden aika. Viitattu 14.9.2017.

<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/41477/978-951-39-5230-3.pdf?sequence=2>

Eduskunta, Isyyslain uudistaminen tietopaketti. Viitattu 6.9.2017.

https://www.eduskunta.fi/FI/tietoeduskunnasta/kirjasto/aineistot/kotimainen_oikeus/LATI/Sivut/isyyslain_uudistaminen.aspx

Eduskunta, kirjallinen kysymys 355/2012. Viitattu 7.9.2017.

https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Kysymys/Documents/kk_355+2012.pdf#search=355%2F2012

Eduskunta, kirjallinen kysymys 362/2012. Viitattu 7.9.2017.

<https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/sivut/trip.aspx?triptype=ValtiopaivaAsiakirjat&docid=kk+362/2012>

Ensi- ja turvakotienliitto, Isä on tärkeä, ensikodissakin. Viitattu 13.9.2017.

<https://ensijaturvakotienliitto.fi/blogi/isa-tarkea-ensikodissakin/>

Gottberg, E. 2013. Perhesuhteet ja lainsäädäntö. Turku. Turun yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja.

Gottberg, E. 1996. Perhe, elatus ja sosiaaliturva. Uusikaupunki. Gottberg Eva.

HE 91/2014. Hallituksen esitys eduskunnalle isyyslaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi.

Helin, J. 2016. Isyyslaki. Helsinki. Talentum Pro.

Hiltunen Leena. Validiteetti ja reliabiliteetti, Jyväskylän yliopisto. Viitattu 17.10.2017.

http://www.mit.jyu.fi/ope/kurssit/Graduryhma/PDFt/validius_ja_reliabiliteetti.pdf

Hirsjärvi, S. Hurme, H. 2000. Tutkimushaastattelu. Helsinki. Gaudeamus.

Inspirans Oy, Kvalitatiivinen tutkimus. Viitattu 4.9.2017.

<http://www.inspirans.fi/kvalitatiivinen-tutkimus/>

Kangas, U. 2006. Perhe- ja perintöoikeuden alkeet. Helsinki. Helsingin yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta.

KvantiMOTV, Kyselyaineiston dokumentointi ja raportointi. Viitattu 11.10.2017.

<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/raportointi/raportointi.html>

L5.9.1975/700. Isyyslaki. Viitattu 6.9.2017.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1975/19750700?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=isyyslaki>

L22.12.2006/237. Laki hedelmöityshoidosta. Viitattu 7.9.2017.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2006/20061237?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=laki%20hedelmöityshoidosta>

L13.1.2015/11. Isyyslaki. Viitattu 6.9.2017.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2015/20150011?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=isyyslaki>

Lindfors, H. 2004. Empiirinen tutkimus oikeustieteessä. Helsinki. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.

Maistraatti, Isyyden tunnustaminen ja vahvistaminen. Viitattu 14.9.2017.

https://www.maistraatti.fi/fi/Palvelut/kotikunta_ja_vaestotiedot/Isyyden-tunnustamisen-vahvistaminen/

Mykkänen, J. Aalto, I. Isyyden ihanteet, arki ja kokemukset. Viitattu 14.9.2017.

<https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2013/05/1isyydenihanteet.pdf>

Nieminen, L. 2013. Perus- ja ihmisoikeudet ja perhe. Helsinki. Talentum

Oikeus, Isyyslaki uudistuu. Viitattu 6.9.2017.

<https://oikeus.fi/fi/index/ajankohtaista/tiedotteet/2014/06/isyyslakiuudistuu-isydentunnustaminenmahdollistaavopareillejoneuvolassa.html>

Saukkonen, P. Mv Helsinki. Tutkimusongelma ja tutkimuskysymys. Viitattu 19.10.2017.

<http://www.mv.helsinki.fi/home/psaukkon/tutkielma/index.html>

Taloustutkimus Oy, Laadullinen tutkimus. Viitattu 26.9.2017.

<https://www.taloustutkimus.fi/tuotteet-ja-palvelut/laadullinen-tutkimus.html>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, THL, Lapsen elatus ja huolto 2016. Viitattu 18.9.2017.

http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/134802/tr23_17.pdf?sequence=3

Tilastokeskus, Perheet tyypeittäin 1950-2016. Viitattu 7.9.2017.

http://www.stat.fi/til/perh/2016/perh_2016_2017-05-26_tau_001_fi.html

LIITE 1

HAASTATTELRUNKO LASTENVALVOJILLE JA LÄNSI-SUOMEN
MAISTRAATILLE.

TEEMA 1

1. Haastateltava voi avoimesti kertoa työstään ja taustoistansa
 - a. Ura, kauanko työskennellyt tehtävässä.
 - b. Analysoidessa pohditaan, onko asemalla vaikutusta vastauksiin.

TEEMA 2

2. Miten kuvailisitte uuden isyyslain toimivuutta/ keskeisimpiä muutoksia? (isyyden tunnustaminen ennen lapsen syntymää, kanneoikeuden palauttaminen, äidin oikeuden poisto estää lapsen isyyden selvittäminen)
 - a. Onko muutokset olleet positiivisia/negatiivisia, riippuen vastauksesta niin miksi?
 - b. Mitkä asiat ovat olleet huonoa, mitkä hyviä?
3. Äidin vastustusosoikeuden poisto?
 - a. Näkykö työssä, onko tullut enemmän isyyksiä selvitettäväksi?
4. Ennen lapsen syntymää tapahtuva isyyden tunnustaminen
 - a. Onko ollut vaikutusta prosessiin ja asioiden käsittelyyn?
 - b. Onko ilmennyt haasteita tai odottamattomia tilanteita?
 - c. Haastateltavan näkökulma, onko luotettavuus tunnustamisessa säilynyt muutosten myötä?
 - d. Tehdäänkö ennen lapsen syntymää tapahtuvia tunnustamisia enemmän kuin syntymän jälkeisiä?
 - e. Miten ”asiakkaat” ovat suhtautuneet uudistuksiin?
5. Onko muutoksella (tunnustaminen ennen lapsen syntymää) ollut vaikutuksia isyyden kumoamisiin?
 - a. Onko tilastotietoja saatavilla pohjanmaan alueelta, kokemuksia/tapauksia?

TEEMA 3

- b. MAISTRAATTI: onko tehtävämäärä kasvanut muutosten myötä? (isyyys vahvistetaan miehen kuoleman jälkeen miehen ennakkollisen

tunnustamisen tai oikeudenomistajien suostumuksen perusteella taikka kun isyys vahvistetaan lapsen kuoleman jälkeen? kumota isyys tilanteessa, jossa lapsen äiti ja hänen aviomiehensä ovat yhdessä pyytäneet isyyden selvittämistä ja oikeusgeneettisten isyystutkimusten perusteella voidaan todeta, että aviomies ei voi olla lapsen isä)

- c. LASTENVALVOJA: Lakimuutoksella suurimmat vaikutukset lastenvalvojen toimintaan, työmäärä lisääntynyt?

TEEMA 4

6. Näkemys lapsen asemasta uuden lain myötä?
 - a. Lain tarkoituksena turvata lapsen asema ja suojata lapsen etua ja yhdenvertaisuutta eri perherakenteissa, onko toteutunut?
 - b. Lapsen oikeus molempiin vanhempiin, 15v -> 18v?
7. Käytännön vaikutukset äidin ja isän asemaan ja oikeuksiin verrattuna aikaisempaan lakiin?
 - a. Tasa-arvo äidin ja isän välillä, mitä mietteitä?
 - b. Ovatko ihmiset tietoisia oikeuksistaan? (Esimerkiksi kanneoikeus mahdollisella isällä)
8. Kuinka yhteistyö viranomaisten välillä on toiminut?

LIITE 2

HAASTATTELUKYSYMYSET POHJANMAAN KÄRÄJÄOIKEUDEN
TUOMAREILLE.

1. Haastateltavan taustat

a. Ura, kauanko työskennellyt tehtävässä.

(Analysoidessa pohditaan, onko asemalla vaikutusta vastauksiin.)

2. Miten kuvailisitte uuden isyylain toimivuutta/ keskeisimpiä muutoksia?
(isyiden tunnustaminen ennen lapsen syntymää, kanneoikeuden palauttaminen,
äidin vastustusosoikeuden poisto)

a. Onko muutokset olleet positiivisia/negatiivisia, miksi?

3. Ennen lapsen syntymää tapahtuva isyyden tunnustaminen

a. Onko ollut vaikutusta prosessiin ja asioiden käsittelyyn?

b. Onko ilmennyt haasteita tai odottamattomia tilanteita?

c. Haastateltavan näkökulma, onko luotettavuus tunnustamisessa säilynyt muutosten myötä?

d. Miten ”asiakkaat” ovat suhtautuneet uudistuksiin?

4. Onko muutoksella (tunnustaminen ennen lapsen syntymää) ollut vaikutuksia
isyiden kumoamisiin?

a. Onko tilastotietoja saatavilla pohjanmaan alueelta, kokemuksia/tapauksia?

5. Onko isyyskanteiden määrä lisääntynyt uuden lain myötä?

a. Onko kanneoikeuden palauttamisella ollut vaikutusta?

6. Näkemys lapsen asemasta uuden lain myötä?

b. Lain tarkoituksena turvata lapsen asema ja suojata lapsen etua ja yhdenvertaisuutta eri perherakenteissa, onko toteutunut?

7. Käytännön vaikutukset äidin ja isän asemaan ja oikeuksiin verrattuna aikaisempaan lakiin?

a. Tasa-arvo äidin ja isän välillä, mitä mietteitä?

b. Ovatko ihmiset tietoisia oikeuksistaan? (Esimerkiksi kanneoi-
keus mahdollisella isällä)

8. Kuinka yhteistyö viranomaisten välillä on toiminut?